

Εισαγωγή στο Ξενοφώντα

ΒΙΟΣ του ΞΕΝΟΦΩΝΤΑ

Γέννηση: μεταξύ 431 και 429 π.Χ. στο δήμο της Ερχιάς της Αττικής.

Καταγωγή: γιος του Γρύλλου, εύπορου κτηματία.

Μόρφωση: ως γιος εύπορου Αθηναίου πήρε καλή μόρφωση και διατήρησε σ' όλη του τη ζωή την αγάπη για τα **άλογα** και για την **οργάνωση** και διαχείριση ενός **αγροκτήματος**. Υπήρξε μαθητής του Σωκράτη.

Σταδιοδρομία:

1. Υπηρέτησε στο σώμα των ιππέων, μαζί με άλλους εύπορους νέους της εποχής του.
2. Έζησε τις περιπέτειες της Αθήνας στα ταραγμένα χρόνια του Πελοποννησιακού πολέμου ως την ήττα του 404 π.Χ., την άνοδο των τριάκοντα τυράννων στην εξουσία και την αποκατάσταση της δημοκρατίας το 403 π.Χ.
3. Συμμετείχε ως **μισθοφόρος** (μετά από προτροπή του φίλου του, Πρόξενου) στο στρατεύμα 10.000 μισθοφόρων του **Κύρου** κατά του αδελφού του, Αρταξέρξη Β΄.
4. Μετά τη μάχη στα Κούναξα και το θάνατο του Κύρου (401 π.Χ.) οδήγησε τους Έλληνες μισθοφόρους (τους Μυρίους) από τα βάθη της Ασίας στην πατρίδα τους.
5. Παρέμεινε για λίγο στη Θράκη ως **μισθοφόρος** του βασιλιά **Σεύθη** των Οδρυσών.
6. Ως έμπειρος στρατιωτικός, ήλθε για πρώτη φορά σε επαφή με τις μονάδες του σπαρτιατικού στρατού στα παράλια της Μ. Ασίας (399 π.Χ.) και **εντυπωσιάστηκε** από την προσωπικότητα του βασιλιά Αγησιλάου, που είχε αναλάβει την ηγεσία τους (396 π.Χ.).
7. **Ακολούθησε** τον Σπαρτιάτη βασιλιά **Αγησίλαο** στη μάχη της Κορωνείας (394 π.Χ.) εναντίον του ευρύτερου αντισπαρτιατικού συνασπισμού με πρωτοστάτες την Αθήνα και τη Θήβα → νίκη της Σπάρτης.
8. Συμμετείχε στους επινίκιους πανηγυρισμούς στους Δελφούς ⇒ **εξορία** από την Αθήνα (394 π.Χ.) = αναπόφευκτη και δικαιολογημένη.
9. Εικοσάχρονη παραμονή στον **Σκιλλούντα**, κοντά στην Ολυμπία, μαζί με τη γυναίκα και τους δύο γιους του (Γρύλλο και Διόδωρο) σε κτήμα που του παραχώρησαν οι Σπαρτιάτες μετά από «προξενίαν» (δηλ. προσφορά άδειας διαμονής στη Σπάρτη) → αρχή της **συγγραφικής** του **δράσης**.
10. Αναγκαστική μετακόμιση (370 π.Χ.) και μακρόχρονη εγκατάσταση στην **Κόρινθο** (μετά από την ανακατάληψη του Σκιλλούντα από τους Ηλείους).

Αρχαία Α΄ Λυκείου

11. Για την αντιμετώπιση του νέου κοινού εχθρού, των Θηβαίων (365 π.Χ.), αναγκαστικά συνασπίστηκαν Αθηναίοι και Σπαρτιάτες ⇒ **άρση του ψηφίσματος για εξορία** του (365 π.Χ.) – ανάκληση στην πατρίδα.
12. **Επιστροφή** στην Αθήνα (αβέβαιος ο χρόνος): οι γιοι του υπηρέτησαν στον αθηναϊκό στρατό – ο Γρύλλος σκοτώθηκε πολεμώντας με τους Αθηναίους κατά των Θηβαίων στη μάχη της Μαντινείας (362 π.Χ.)

Θάνατος: σίγουρα μετά το 355 π.Χ. (μάλλον την επόμενη χρονιά).

ΕΡΓΟ – ΙΔΕΕΣ του ΞΕΝΟΦΩΝΤΑ

Πρότυπα : Σωκράτης (για τις ιδέες και τον τρόπο ζωής του) και Αγησίλαος (για τις ηγετικές ικανότητες και την απλότητα της συμπεριφοράς του).

Ιδέες (για πολιτική και ηθική): φαίνονται στον τρόπο με τον οποίο προβάλλει τις απόψεις της εποχής του για θέματα καθημερινής ζωής, συμπεριφοράς, αγωγής και θεσμών.

☛ Σε όλη την περιπετειώδη ζωή του έμεινε **σταθερός** στις **ιδέες** του και σε **υψηλές αξίες**: **θαύμαζε** τους θεσμούς, την ιστορία και την πολιτική πρακτική της **Σπάρτης**. εντούτοις αποδοκίμασε την κατάληψη της Καδμείας, της ακρόπολης της Θήβας, από τους Σπαρτιάτες (382 π.Χ.) και απέδωσε σε θεϊκή τιμωρία την ήττα των μέχρι τότε αήττητων Σπαρτιατών από τους Θηβαίους (επειδή αθέτησαν το λόγο τους και παρέβησαν τους όρκους τους). Παρόλο που **αντιπαθούσε** ό,τι θεωρούσε μειονεκτήματα ή **ακρότητες** της **αθηναϊκής δημοκρατίας**, με **εντιμότητα** περιέγραψε τις αγριότητες του καθεστώτος των τριάκοντα τυράννων και **καταδίκασε** την **αυθαιρεσία** και την ανηθικότητα της εξουσίας.

Ειδολογική κατάταξη έργων του : δεν είναι εύκολη, γιατί ορισμένα έργα του συνδυάζουν γνωρίσματα διαφορετικών φιλολογικών ειδών. Ωστόσο, επικρατεί η ακόλουθη διάκριση: **ιστορικά** (εξιστόρηση γεγονότων, προσώπων και θεσμών), **σωκρατικά** (έκθεση απόψεων του μεγάλου φιλοσόφου και δασκάλου) και **διδασκτικά** (οδηγίες – προτάσεις σχετικά με τεχνικά ζητήματα και θεσμούς).

Χρονολογική κατάταξη έργων του: δεν είναι εύκολη. Στηρίζεται σε «**εσωτερικές μαρτυρίες**» (= αναφορές σε πρόσωπα και γεγονότα που μπορούν να χρονολογηθούν από άλλες πηγές) και στην **προσεκτική μελέτη** του ύφους του. Πιθανότατα **προηγήθηκαν τα ιστορικά** έργα του (όταν οι εντυπώσεις και τα βιώματά του από την ενεργό δράση ήταν ζωηρότερα), **ακολούθησαν τα σωκρατικά** (αφού είχε συναντήσει πολλούς «Σωκρατικούς» που είχαν εγκαταλείψει την Αθήνα μετά τη θανάτωση του δασκάλου τους) και **τελευταία** γράφηκαν τα **διδασκτικά** (όταν σε περασμένη ηλικία ένιωσε την ανάγκη να αφήσει τις γνώσεις και την εμπειρία του σε τεχνικά θέματα και θεσμούς στους νεότερους).

ΙΣΤΟΡΙΚΑ:

- ☛ **Έλληνικά:** τα γεγονότα (στρατιωτικά και πολιτικά) της περιόδου **411-362 π.Χ.**
- ☛ **Αγησίλαος:** βιογραφική έκθεση των **αρετών** του Σπαρτιάτη βασιλιά → το 1^ο ιστορικό εγκώμιο.

Αρχαία Α΄ Λυκείου

- **Λακεδαιμονίων Πολιτεία:** περιγραφή της στρατιωτικής οργάνωσης, των κοινωνικών συνηθειών και της σταθερότητας των θεσμών των Σπαρτιατών.
- **Κύρου Ανάβασις:** η συμμετοχή των «μυρίων», των 10.000 Ελλήνων μισθοφόρων, στην εκστρατεία του Κύρου κατά του αδελφού του, Αρταξέρξη Β΄, και η περιπετειώδης περιπλάνησή τους → το παλιότερο σωζόμενο δείγμα απομνημονευμάτων.
- **Κύρου Παιδεία:** συνδυασμός ιστορικών στοιχείων και φανταστικών περιστατικών για τη ζωή του Κύρου του Μεγάλου (εκπαίδευση του ιδανικού ηγέτη και επίδραση του οικογενειακού του περιβάλλοντος)→ η 1^η μυθιστορηματική βιογραφία.

ΣΩΚΡΑΤΙΚΑ:

- **Άπολογία Σωκράτους:** ο Σωκράτης αντικρούει την κατηγορία για αθεΐα και προβάλλει την ηθική και τη σοφία του (διαφορετική από αυτήν του Πλάτωνα).
- **Άπομνημονεύματα Σωκράτους:** διάλογοι του Σωκράτη που προβάλλουν την ηθική επιρροή του στους άλλους γύρω του.
- **Συμπόσιον:** μια παρέα διασκεδάζει και συζητά με το Σωκράτη για τον έρωτα.
- **Οικονομικός:** ο Ισχύμαχος εκθέτει στο Σωκράτη τις απόψεις του για τη διαχείριση του νοικοκυριού και του αγροκτήματος.

ΔΙΔΑΚΤΙΚΑ:

- **Τέρων:** ο Ιέρωνας (= τύραννος των Συρακουσών) συζητά με τον ποιητή Σιμωνίδα για τη ζωή του τυράννου σε σύγκριση με αυτήν του απλού πολίτη.
- **Πόροι ή Περί Προσόδων:** προτάσεις για την οικονομική εξυγίανση της Αθήνας στα μέσα του 4^{ου} αι. π.Χ.
- **Περί ίππικης:** οδηγίες για την καλύτερη δυνατή περιποίηση και χρήση των αλόγων.
- **Ίππαρχικός:** γνώσεις του Ίππαρχου σχετικά με την οργάνωση και θέματα τακτικής του ιππικού.

Ύψος του στα «Ελληνικά»: Παρά τη φιλοδοξία του να συνεχίσει το έργο του Θουκυδίδη, δεν διαθέτει τη διεισδυτικότητα ή τη φιλοσοφημένη πολιτική σκέψη του προκατόχου του. Ωστόσο, με τη σαφήνεια και την ακρίβεια στην έκφρασή του, με την απόλυτη ακρίβεια της περιγραφής των χώρων που εξελίχθηκαν τα γεγονότα, με τη ζωντάνια της γραφής του, που θυμίζει ικανό «ρεπόρτερ», και με την ιδεολογική του συνέπεια έδωσε μια **ξεκάθαρη εικόνα** των πολιτικών εξελίξεων του 4^{ου} αιώνα π.Χ. (της ενίσχυσης και εξασθένησης αρχικά της Σπάρτης και μετά της Θήβας, της συνεχώς αυξανόμενης παρέμβασης των Περσών στα ελληνικά πράγματα μέχρι την απόλυτη αποδυνάμωση των ιστορικών ελληνικών πόλεων-κρατών στη μάχη της Μαντινείας το 362 π.Χ.). Η ζωντανή περιγραφή με δραματική ένταση μεμονωμένων σκηνών φτάνει σε κορυφαία επιτεύγματα (όπως η

Αρχαία Α΄ Λυκείου

θριαμβευτική επιστροφή του Αλκιβιάδη στην Αθήνα, η αναγγελία της πανωλεθρίας του αθηναϊκού στόλου στους Αιγός ποταμούς, η κατεδάφιση των μακρών τειχών, η δίκη και εκτέλεση του Θηραμένη, η τραγική αξιοπρέπεια με την οποία οι Σπαρτιάτες έμαθαν τη συμφορά τους στα Λεύκτρα).

Αναγνώριση της συγγραφικής του προσφοράς: με το πέρασμα του χρόνου ολοένα μεγάλωνε.

- ⊗ **Αλεξανδρινή εποχή** (3^{ος} – 2^{ος}αι. π.Χ.): οι Αλεξανδρινοί φιλόλογοι τον κατέτασαν σταθερά δίπλα στους μεγάλους ιστορικούς, τον Ηρόδοτο και τον Θουκυδίδη.
- ⊗ **Ρωμαϊκή εποχή:** τον ξεχώρισαν από τους ιστορικούς του 4^{ου} αι. π.Χ. και τον θαύμασαν για πολλούς λόγους (σύνδεσή του με τη σωκρατική φιλολογία – απλότητα ύφους του – καθαρότητα νοημάτων – ποικιλία θεμάτων και ενδιαφερόντων του). Για τη γλώσσα του (που προετοιμάζει την «αλεξανδρινή κοινή») τον χαρακτήρισαν «άττικήν μέλισσαν» και «άττικήν μούσαν» (όχι απόλυτα θεμελιωμένοι χαρακτηρισμοί).
- ⊗ **Αναγέννηση ως σήμερα:** τα δημοφιλέστερα έργα του χρησιμοποιήθηκαν ως διδασκικά βιβλία:
 - η Κύρον Ανάβασις για το απλό ύφος, τη ζωντάνια της περιγραφής, την έξαρση της πειθαρχίας και της ανάληψης πρωτοβουλίας,
 - τα Απομνημονεύματα Σωκράτους για τα πολλά ανέκδοτα από τη ζωή του μεγάλου φιλοσόφου,
 - ο Αγηςίαλαος για την προβολή των προσόντων του ιδανικού ηγέτη,
 - η Κύρον Παιδεία για τα παιδαγωγικά και ρομαντικά στοιχεία της.

Έλληνικά Β, 1, 30-32

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΑΝΑΓΝΩΣΗ	ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ
<p>30 Λύσανδρος δέ ἀπήγαγε τάς τε ναῦς καί τοὺς αἰχμαλώτους καί πάντα τᾶλλα εἰς Λάμψακον, ἔλαβε δέ καί τῶν στρατηγῶν ἄλλους τε καί Φιλοκλέα καί Ἀδείμαντον. Ἦν δ' ἡμέρα κατειργάσατο ταῦτα, ἔπεμψε εἰς Λακεδαίμονα Θεόπομπον τόν Μιλήσιον ληστήν, ἀπαγγελοῦντα τά γεγονότα, ὃς ἀφικόμενος τριταῖος ἀπήγγειλε.</p> <p>31 Μετά δέ ταῦτα Λύσανδρος ἀθροίσας τοὺς συμμάχους ἐκέλευσε βουλευέσθαι περί τῶν αἰχμαλώτων. Ἐνταῦθα δὴ ἐγένοντο πολλαί κατηγορίαι</p>	<p>30 Ο Λύσανδρος μετέφερε και τα πλοία και τους αιχμαλώτους και όλα τα άλλα (λάφυρα) στη Λάμψακο και συνέλαβε από τους στρατηγούς μεταξύ των άλλων και το Φιλοκλή και τον Αδείμαντο. Την ημέρα μάλιστα κατά την οποία κατόρθωσε αυτά, έστειλε στη Σπάρτη το Θεόπομπο, το Μιλήσιο πειρατή, για να αναγγείλει τα γεγονότα, ο οποίος, αφού έφτασε μετά από τρεις μέρες, (τα) ανακοίνωσε.</p> <p>31 Μετά από αυτά ο Λύσανδρος, αφού συγκέντρωσε τους συμμάχους, (τους) έδωσε εντολή να ανταλλάξουν απόψεις και να αποφασίσουν για τους αιχμαλώτους. Τότε λοιπόν διατυπώ-</p>

<p>τῶν Ἀθηναίων, ἃ τε ἤδη παρενομήκεσαν καὶ ἃ ἐγηφισμένοι ἦσαν ποιεῖν, εἰ κρατήσειαν τῇ ναυμαχίᾳ, ἀποκόπτειν τὴν δεξιάν χεῖρα πάντων τῶν ζωγρηθέντων, καὶ ὅτι λαβόντες δύο τριήρεις, Κορινθίαν καὶ Ἀνδρίαν, κατακρημνίσειαν πάντας τοὺς ἄνδρας ἐξ αὐτῶν. Φιλοκλῆς δ' ἦν στρατηγός τῶν Ἀθηναίων, ὅς τούτους διέφθειρεν.</p> <p>32 Ἐλέγετο δέ καὶ ἄλλα πολλά, καὶ ἔδοξεν ἀποκτεῖναι τῶν αιχμαλώτων ὅσοι ἦσαν Ἀθηναῖοι πλήν Ἀδεϊμάντου, ὅτι μόνος ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ἐπελάβετο τοῦ ψηφίσματος περὶ τῆς ἀποτομῆς τῶν χειρῶν ἠτιάθη μέντοι ὑπὸ τινων προδοῦναι τὰς ναῦς. Λύσανδρος δέ ἐρωτήσας πρῶτον Φιλοκλέα, ὅς κατεκρήμνισε τοὺς μὲν Ἀνδρίους καὶ Κορινθίους, τί εἶη ἄξιος παθεῖν ἀρξάμενος παρανομεῖν εἰς Ἕλληνας, ἀπέσφαξεν.</p>	<p>νταν πολλές κατηγορίες εναντίον των Αθηναίων και για εκείνα τα εγκλήματα πολέμου που είχαν ήδη διαπράξει και για όσα είχαν αποφασίσει να κάνουν, αν νικούσαν στη ναυμαχία, δηλαδή να αποκόψουν το δεξί χέρι όλων όσοι θα συλλαμβάνονταν ζωντανοί, και διότι, όταν κυριεύσαν δύο τριήρεις, μια από την Κόρινθο και μια από την Ἄνδρο, πέταξαν στη θάλασσα όλους τους άνδρες από αυτές. Ο Φιλοκλής μάλιστα ήταν ο στρατηγός των Αθηναίων, που τους εξόθωσε.</p> <p>32 Λέγονταν βέβαια και άλλα πολλά και βγήκε η απόφαση να σκοτώσουν όσους αιχμαλώτους ήταν Αθηναῖοι εκτός από τον Αδεϊμαντο, γιατί μόνον αυτός στην εκκλησία του δήμου ήταν αντίθετος στο ψήφισμα για την αποκοπή των χειρῶν· κατηγορήθηκε όμως από μερικούς ότι πρόδωσε τα πλοία. Ο Λύσανδρος λοιπόν, αφού ρώτησε πρώτο το Φιλοκλή, ο οποίος πέταξε από τα πλοία στη θάλασσα τους Ἀνδρίους και τους Κορινθίους, τι του άξιζε να πάθει επειδή πρώτος άρχισε να παρανομεῖ σε βάρος των Ελλήνων, τον έσφαξε.</p>
--	--

ΘΕΜΑΤΙΚΟΣ ΠΥΡΗΝΑΣ

Μεταφορά των Αθηναίων αιχμαλώτων στη Λάμψακο. – Αναγγελία του θριάμβου στη Σπάρτη με το Θεόπομπο.

Σύγκληση συμβουλίου των ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΙΑΚΩΝ ΣΥΜΜΑΧΩΝ για την τύχη των αιχμαλώτων → εμπάθεια και εκδικητική μανία ⇒ εκτέλεση όλων των Αθηναίων εκτός του Αδεϊμαντου – πρώτο θύμα ο Φιλοκλής.

ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΑ ΣΧΟΛΙΑ

ΛΥΣΑΝΔΡΟΣ:

Μετά τη ναυμαχία είναι υποχρεωμένος να ενημερώσει την πατρίδα του για το αποτέλεσμα. Δεν αναθέτει τυχαία σε έναν πειρατή αυτή την αποστολή· ως έμπειρος ναυτικός θα φτάσει γρήγορα και με ασφάλεια.

Το θέμα της τύχης των αιχμαλώτων είναι ιδιαίτερα σοβαρό για δύο λόγους: αρχικά γιατί είναι πολλοί, ανάμεσά τους και πολλοί ονομαστοί· κι έπειτα η ατμόσφαιρα διαπνέεται από εμπάθεια και εκδικητική μανία. Επομένως ο Λύσανδρος δε θέλει να ερωμιστεί μόνος του τη βαρύτερη αυτή ευθύνη. Γι' αυτόν ακριβώς το λόγο συγκαλεί **πολεμικό συμβούλιο** των συμμάχων του, για να βγει μια

Αρχαία Α΄ Λυκείου

κοινή απόφαση και να μοιραστεί έτσι η ευθύνη. Επιπλέον, ντύνει τις πράξεις του με μια όψη δημοκρατικότητας, για να παρουσιάσει την προσωπική του απόφαση για την εκτέλεση ως αποτέλεσμα συλλογικής διαδικασίας.

ΣΥΜΜΑΧΟΙ ΛΑΚΕΔΑΙΜΟΝΙΩΝ:

Είναι οι **σκληρότεροι κριτές των αιχμαλώτων**, γιατί στο πρόσωπό τους βλέπουν όχι τον συντετριμμένο αντίπαλο αλλά τον ιμπεριαλιστή και δυνάστη Αθηναίο· αυτόν που συμπεριφέρθηκε απάνθρωπα σε όσες πόλεις ήταν ουδέτερες ή αποστατούσαν από την Αθηναϊκή συμμαχία. Αυτοί που γνώρισαν την καταπίεση νιώθουν **αγανάκτηση και εμπάθεια**. Τώρα που μπορούν να ανταποδώσουν τα ίσα φέρονται και αυτοί σκληρά. Άλλωστε ο **πόλεμος** διαστρέφει τα ήθη, ανατρέπει τις αξίες, εξορίζει τη λογική και ορίζει το **δίκαιο του ισχυροτέρου**.

ΑΔΕΙΜΑΝΤΟΣ:

Ακόμη και στο οξυμμένο από πάθη κλίμα του πολέμου υπάρχουν **περιθώρια εκδήλωσης ανθρωπιάς**. Ο Αθηναίος στρατηγός είναι ο μόνος που **εξαιρείται** από την ομαδική εκτέλεση των αιχμαλώτων. Έτσι οι Λακεδαιμόνιοι επιβραβεύουν τη **μετριοπαθή στάση** του στην εκκλησία του δήμου (όταν οι συμπατριώτες του αποφάσισαν την αποκοπή του δεξιού χεριού όσων θα έπιαναν ζωντανούς).

Εντούτοις, η **σωτηρία** του Αδείμαντου στην κοινή γνώμη **προβλήθηκε** ως **αποτέλεσμα προδοσίας** του αθηναϊκού στόλου. Προφανώς έγινε το **εξυλαστήριο θύμα** της τραγικής ήττας. Οι υπεύθυνοι αναζητούσαν άλλοθι, για να γλιτώσουν τις συνέπειες των δικών τους εγκληματικών λαθών και παραλείψεων και να αποκαταστήσουν το όνομά τους στον αθηναϊκό λαό. Επιπλέον, αυτό το λαό θέλησαν έτσι να εμψυχώσουν μπρος στην επερχόμενη αναμέτρηση.

ΦΙΛΟΚΛΗΣ :

Αυτός **πρότεινε** την **αποκοπή** του **δεξιού χεριού** (ή αντίχειρα – κατά τον Πλούταρχο) των αιχμαλώτων. Αυτός είχε την **κύρια ευθύνη** της **συντριβής** στους Αιγός ποταμούς, καθώς είχε την επιφυλακή όλου του στόλου εκείνη την ημέρα. Μετά την πανωλεθρία τον περίμενε **άδοξος θάνατος**.

ΛΕΞΙΛΟΓΙΚΕΣ ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1. Να γράψετε από **μία ομόρριξη λέξη**, απλή ή σύνθετη, της αρχαίας ή της νέας ελληνικής γλώσσας για καθεμία από τις παρακάτω λέξεις του κειμένου:

ἀπήγαγεν: απαγωγέας, αγωγήμος, παιδαγωγός, νηπιαγωγείο, αγέλη ...

κατεργάσατο: κατεργασία, εργαστήριο, ακατέργαστος, κατεργάρης ...

ἔπεμψε: πομπός, νηοπομπή, διαπόμπευση, αποδιοπομπαίος ...

συμμάχος: συμμαχία, συμμαχικός, απόμαχος, αμαχητί, μάχιμος ...

κατηγορία: κατηγορός, κατηγορήμα, δικηγορικός, ισηγορία ...

Αρχαία Α΄ Λυκείου

Να αντιστοιχίσετε τα ομόρριζα προς τους ρηματικούς τύπους *βουλευέσθαι* και *παρενομήκεσαν* (Α΄ στήλη) ουσιαστικά: *βουλευτής*, *βούλευσις*, *βουλευτήριον*, *παρὰ νόμημα*, *νομεύς* με την κατηγορία στην οποία ανήκουν (Β΄ στήλη) (μία κατηγορία περισσεύει).

Α΄ ΣΤΗΛΗ	Β΄ ΣΤΗΛΗ
1. <i>βουλευτής</i>	α) ενέργεια ή κατάσταση
2. <i>βούλευσις</i>	β) όργανο ή μέσο ενέργειας
3. <i>παρὰ νόμημα</i>	γ) τόπος
4. <i>νομεύς</i>	δ) αποτέλεσμα ενέργειας
5. <i>βουλευτήριον</i>	ε) πρόσωπο που ενεργεί

Απαντήσεις : 1 ε, 2 α, 3 δ, 4 ε, 5 γ.

2. Να συνδέσετε κάθε λέξη της Α΄ στήλης με την αντώνυμή της στη στήλη Β΄ (δύο στοιχεία της Β΄ στήλης περισσεύουν):

Α΄ ΣΤΗΛΗ	Β΄ ΣΤΗΛΗ
1. <i>ἀφικνοῦμαι</i>	α) <i>νόξ</i>
2. <i>πολύ</i>	β) <i>ἀνάξιος</i>
3. <i>ἡμέρα</i>	γ) <i>ἐναντίος</i>
4. <i>σύμμαχος</i>	δ) <i>ὀλίγον</i>
5. <i>ἄξιος</i>	ε) <i>ἀπέρχομαι</i>
	στ) <i>ἐπάξιος</i>
	ζ) <i>ἔρχομαι</i>

Απαντήσεις : 1. ε, 2. δ, 3. α,
4. γ, 5. β

Ἑλληνικά Β, 3, 11
16 (μεταφρασμένο)

ΘΕΜΑΤΙΚΟΣ ΠΥΡΗΝΑΣ

ΕΚΛΟΓΗ των ΤΡΙΑΚΟΝΤΑ ΤΥΡΑΝΝΩΝ αμέσως μετά την κατεδάφιση των μακρών τειχών και των τειχών του Πειραιά με τον όρο τη ΣΥΝΤΑΞΗ των «ΠΑΤΡΙΩΝ ΝΟΜΩΝ» → ΑΣΥΝΕΠΕΙΑ στην ηθική δέσμευση – ΟΛΙΓΩΡΙΑ – ρύθμιση θεσμικών οργάνων της πολιτείας, έλεγχος πολιτικών και διοικητικών θέσεων.

ΔΗΜΑΓΩΓΙΚΗ πολιτική: καταδίκη συκοφαντών (κοινωνικής μάστιγας).

ΠΡΟΔΟΣΙΑ των ΤΡΙΑΚΟΝΤΑ – ΑΙΤΗΜΑ ΒΟΗΘΕΙΑΣ ΑΠΟ τον ΕΧΘΡΟ: θέλησαν να μεταχειριστούν την πόλη κατά βούληση για το προσωπικό τους συμφέρον → έπεισαν το Λύσανδρο και στη συνέχεια τους εφόρους να τους στείλουν φρουρά κατοχής (με αρμοστή τον Καλλίβιο), την οποία και συντηρούσαν με δημόσια έξοδα, μέχρις ότου να ρυθμίσουν το πολίτευμα.

ΔΟΥΛΟΠΡΕΠΕΙΑ: με τη βία έβγαζαν από τη μέση όχι πια τους αχρείους, αλλά όσους απειλούσαν την ολιγαρχία → ΕΔΡΑΙΩΣΗ στην εξουσία – εξόντωση αντιφρονούντων.

Αρχαία Α΄ Λυκείου

ΚΡΙΤΙΑΣ – ΘΗΡΑΜΕΝΗΣ: Αρχικά φιλικές σχέσεις των πρωταγωνιστών της τυραννίδας – μετά από τόσες ακρότητες και αυθαιρεσίες επήλθε **ρήξη** και τριβές →

ΚΡΙΤΙΑΣ: για λόγους ιδεολογικούς και αντεκδίκησης προχώρησε σε μαζικές εκκαθαρίσεις των πολιτικών αντιπάλων για τη σταθεροποίηση του καθεστώτος (καθώς η τυραννίδα δεν έχει λαϊκή βάση)

≠

ΘΗΡΑΜΕΝΗΣ: διαφωνούσε με τις αθρόες εκκαθαρίσεις· πίστευε πως δεν έπρεπε να σκοτώνουν φιλήσυχους πολίτες, μόνο και μόνο επειδή τύχαιναν κοινωνικής αναγνώρισης, από τη στιγμή που δεν έβλαπταν τους αριστοκρατικούς.

ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΑ ΣΧΟΛΙΑ

ΚΡΙΤΙΑΣ:

Έχει ρεαλιστική ματιά και **πρακτικό** νου, εκπροσωπεί το **σοφιστικό δίκαιο**. Είναι η ψυχή του καθεστώτος, αδίστακτος, αμοραλιστής, **μακιαβελιστής**: θεωρεί πως η πολιτική δε συμβαδίζει με την ηθική· το δίκαιο του ισχυροτέρου υπαγορεύει την ηθική. Με ωμότητα και κυνισμό εδραιώνει την εξουσία του με τη **βία** και το **έγκλημα**, κάτι απόλυτα θεμιτό, καθώς η τυραννίδα είναι εκτροπή του πολιτεύματος (κι ας κυβερνούν τριάντα κι όχι ένας), και άρα δε στηρίζεται στη λαϊκή κυριαρχία.

ΘΗΡΑΜΕΝΗΣ:

Εκπροσωπεί το **θεωρητικό** και **μετριοπαθή** ολιγαρχικό. Γι' αυτόν η σταθεροποίηση του καθεστώτος **δε συνεπάγεται** **αθρόες εκκαθαρίσεις** και **αδιάκριτη εξόντωση των αντιπροσώπων** οι ενάρετοι και φιλήσυχτοι δημοκρατικοί πολίτες που απολαμβάνουν την κοινωνική αναγνώριση δεν απειλούν την ολιγαρχική κυριαρχία. Στο σημείο αυτό μάλιστα κάνει και αυτοκριτική· παραδέχεται πως και οι ίδιοι στο παρελθόν ακολούθησαν **φιλολαϊκή** πολιτική, προκειμένου να γίνουν αρεστοί στο πλήθος. Προτιμά μια πολιτική **ευαισθησίας** και **ηθικής**. Θέλει την ολιγαρχία να βοηθά το λαό, απλά χωρίς τη συμμετοχή του τελευταίου. **Αντιτίθεται**, λοιπόν, στο θέλημα του Κριτία, κάτι όμως που προδικάζει το τέλος του.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ σχολ. βιβλίου

1. ΑΥΘΑΙΡΕΣΙΕΣ του ΚΑΘΕΣΤΩΤΟΣ των Τριάκοντα:
 - Δεν τηρούν τον όρο εκλογής τους (σύνταξη νόμων).
 - Συγκροτούν τα θεσμικά όργανα της δημοκρατίας κατά το προσωπικό τους συμφέρον.
 - Μεταχειρίζονται την πόλη κατά βούληση και προς ίδιον όφελος.
 - Στέλνουν τον Αισχίνη και τον Αριστοτέλη στο Λύσανδρο, για να μεσολαβήσει παρασκηνακά στους εφόρους (δηλ. στον εχθρό) και να τους πείσει να στείλουν φρουρά κατοχής.

Αρχαία Α΄ Λυκείου

- Συλλαμβάνουν μαζί όχι μόνο τους δημοκρατικούς αλλά και κάθε αντιφρονούντα, γιατί θεωρούνται απειλή του καθεστώτος.
- Σκοτώνουν πολλούς (κυρίως από αντεκδίκηση).
- Αναγκαστικά προβαίνουν σε αθρόες εκκαθαρίσεις για την εδραίωση της τυραννίδας.

2. ΕΝΕΡΓΕΙΕΣ των Τριάκοντα – ΣΚΟΠΙΜΟΤΗΤΑ:

- ✓ Αθετούν την προϋπόθεση εκλογής τους, δηλ. να συντάξουν και να δημοσιοποιήσουν νόμους, σύμφωνα με τους οποίους θα κυβερνούσαν → χρονοτριβούν, για να κερδίσουν χρόνο μέχρι να εγκατασταθούν για τα καλά στην εξουσία.
- ✓ Εγκαθιστούν στα θεσμικά όργανα της πολιτείας (βουλή των πεντακοσίων και άλλες αρχές) έμπιστους οπαδούς τους → ελέγχουν τα διοικητικά πόστα και εξουδετερώνουν τη λαϊκή αντίδραση.
- ✓ Συλλαμβάνουν και καταδικάζουν σε θάνατο τους συγκοφάντες, άρα ανακουφίζουν τους φιλήσυχους πολίτες από αυτή την κοινωνική μάλιστα → με το προσωπείο της φιλολαϊκής πολιτικής και του ήθους εξαπατούν το λαό, για να διευρύνουν τη λαϊκή βάση του καθεστώτος (δημαγωγία, λαϊκισμός).
- ✓ Αναζητούν στήριγμα σε κινήσεις υποτέλειας και προδοσίας: ζητούν από τη Σπάρτη φρουρά κατοχής → αφού δεν έχουν λαϊκό έρεισμα, επιβάλλουν ξενικό ζυγό στην Αθήνα, για να ικανοποιήσουν τα άνομα συμφέροντά τους.
- ✓ Συντηρούν τη σπαρτιατική φρουρά κατοχής (με αρμοστή τον Καλλίβιο) με έξοδα του αθηναϊκού δημοσίου και την υπηρετούν με δουλοπρέπεια → έτσι εξασφαλίζουν την έγκριση και τη βοήθειά της σε κάθε αυθαιρεσία τους.
- ✓ Με τη δύναμη των όπλων προγράφουν αθρόα τους αντιφρονούντες → εξοντώνουν την πιθανότητα αντίδρασης στην απεριόριστη εξουσία τους.
- ✓ Συγκρούονται οι σκληροπυρηνικοί (Κριτίας) με τους μετριοπαθείς ολιγαρχικούς (Θηραμένης) → εξαφανίζουν και εσωτερικές αντιδράσεις, άρα πιθανή κατάρρευση της τυραννίδας από ενδογενή αίτια.

Έλληνικά Β, 3, 50-51

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΑΝΑΓΝΩΣΗ	ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ
<p>50 Ὡς δέ (Θηραμένης) ἐπαύσατο εἰπὼν ταῦτα καὶ ἡ βουλή δὴλη ἐγένετο εὐμενῶς ἐπιθουρήσασα, γνοὺς ὁ Κριτίας ὅτι εἰ ἐπιτρέψοι τῇ βουλῇ διαψηφίζεσθαι περὶ αὐτοῦ, ἀναφεύξειτο, καὶ τοῦτο οὐ</p>	<p>50 Όταν (ο Θηραμένης) σταμάτησε αφού είπε αυτά και η βουλή φανερά τον επιδοκίμασε με φωνές, επειδή κατάλαβε ο Κριτίας ότι, αν επιτρέψει στη βουλή να αποφασίσει με ψηφοφορία γι' αυτόν, θα γλιτώσει, και επειδή αυτό δεν μπόρεσε να το ανε-</p>

βιωτόν ησάμενος, προσελθών τοῖς τριάκοντα καὶ διαλεχθεὶς τι ἐξήλθε, καὶ ἐκέλευσε τοὺς ἔχοντας τὰ ἐγχειρίδια ἐπιστῆναι τῇ βουλῇ φανερώς ἐπὶ τοῖς δρυφάκτοις.

51 Εἰσελθὼν δὲ πάλιν εἶπεν· «Ἐγὼ, ὦ βουλή, νομίζω εἶναι ἔργον προστάτου οἴου δεῖ, ὅς ἂν ὀρῶν τοὺς φίλους ἐξαπατῶμενους μὴ ἐπιτρέπη. Καὶ ἐγὼ οὖν τοῦτο ποιήσω. Καὶ γὰρ οἶδε οἱ ἐφεστηκότες φασὶν οὐ ἡμῖν ἐπιτρέψειν, εἰ ἀνήσομεν ἄνδρα τόν φανερώς λυμαινόμενον τὴν ὀλιγαρχίαν. Ἔστι δὲ ἐν τοῖς καινοῖς νόμοις ἀποθνήσκειν μηδένα τῶν μὲν ὄντων ἐν τοῖς τρισχιλίοις ἄνευ τῆς ὑμετέρας ψήφου, τοὺς δὲ τριάκοντα εἶναι κυρίους θανατοῦν τῶν ἔξω τοῦ καταλόγου. Ἐγὼ οὖν, ἔφη, ἐξαλείφω ἐκ τοῦ καταλόγου τουτονὶ ηραμένην, συνδοκοῦν ἅπασιν ἡμῖν. Καὶ τοῦτον, ἔφη, ἡμεῖς θανατοῦμεν».

χτεῖ, αφοῦ πλησίασε τοὺς τριάκοντα καὶ συζήτησε κάτι μαζί τους, βγήκε ἔξω καὶ διέταξε αὐτοὺς ποὺ εἶχαν τὰ ξιφίδια νὰ σταθοῦν μπροστὰ στους βουλευτὲς (κρατώντας τὰ) φανερά κοντὰ στα δρύνια κικλιδώματα (ποὺ χωρίζαν τὶς θέσεις τῶν βουλευτῶν ἀπὸ τὸ χῶρο τοῦ ακροατηρίου τῆς βουλῆς).

51 Καὶ αφοῦ ἦρθε πάλι μέσα, εἶπε: «Ἐγὼ, βουλευτὲς, νομίζω ὅτι εἶναι καθήκον κάθε ἀξίου ηγετῆ, ὅταν βλέπει τοὺς φίλους (τοῦ) νὰ εξαπατῶνται, νὰ μὴν το ἐπιτρέπει. Καὶ ἐγὼ λοιπὸν αὐτὸ θὰ κάνω. Γιατί καὶ αὐτοὶ ἐδῶ ποὺ ἔχουν σταθεῖ μπροστὰ (στα κικλιδώματα) λένε ὅτι δε θὰ μας (το) ἐπιτρέψουν, ἀν ἀφήσουμε ἐλεύθερο ἕναν ἄνδρα ποὺ φανερά καταστρέφει τὴν ὀλιγαρχία. Ορίζεται βέβαια στους νέους νόμους νὰ μὴ θανατώνεται κανένας ἀπὸ ὅσους ἀνήκουν στους τρισχιλίους χωρὶς τὴ δική σας ψήφο, νὰ ἔχουν ὅμως οἱ τριάκοντα τὸ δικαίωμα νὰ θανατώνουν ὅσους εἶναι ἔξω ἀπὸ τὸν κατάλογο. Ἐγὼ λοιπὸν, εἶπε, διαγράψω ἀπὸ τὸν κατάλογο αὐτὸν ἐδῶ τὸ Ἡραμένη με τὴ σύμφωνη γνώμη ὅλων μας (τῶν τριάκοντα). Καὶ αὐτὸν, εἶπε, ἐμεῖς τὸν καταδικάζουμε σὲ θάνατο».

ΘΕΜΑΤΙΚΟΣ ΠΥΡΗΝΑΣ

ΠΑΡΩΔΙΑ ΔΙΚΗΣ ΘΗΡΑΜΕΝΗ : Ευνοϊκή στάση βουλῆς πρὸς τὸν Ἡραμένη ⇒ ἀπροκάλυπτη επέμβαση ΚΡΙΤΙΑ.

ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΑ ΣΧΟΛΙΑ

ΚΡΙΤΙΑΣ:

Ὅταν, μετὰ τὴν ἀπολογία τοῦ Ἡραμένη, οἱ βουλευτὲς δείχνουν τὴν ἀθωωτικὴ τους διάθεση πρὸς αὐτόν, ὁ Κριτίας ἐπεμβαίνει ὠμά, γιὰ νὰ ἀνατρέψει τὴν ἀθώωσή του καὶ ἄρα νὰ ἐκβιάσει τὴ δικαστικὴ ἀπόφαση.

Στα πλαίσια αὐτὰ **αυθαίρεται** ἀπροκάλυπτα. Ἐχει ἤδη **καταργήσει** τὴ **μυστικὴ ψηφοφορία** τῶν δικαστῶν. Προσκαλεῖ στὸν ἱερό χῶρο τῆς Δικαιοσύνης νεαροὺς **μαχαίροφόρους**, ποὺ ἐπιδεικνύουν στους βουλευτὲς τὰ ὄπλα τους καὶ τοὺς καθιστοῦν

Αρχαία Α΄ Λυκείου

γνωστό τι τους περιμένει, αν αθώωσουν τον κατηγορούμενο. Διακόπτει παράνομα τη δικαστική διαδικασία και παρουσιάζεται ως προστάτης των δικαστών από πιθανή δικαστική πλάνη! Δε διστάζει να διαγράψει το Θηραμένη από τον κατάλογο των τρισχιλίων, χωρίς να σεβαστεί ούτε καν τις αποφάσεις των ίδιων των τριάκοντα. Και αφού προεξοφλεί έτσι το θάνατο του ομοϊδεάτη του, αναγκάζει και τους υπόλοιπους τυράννους αλλά και τους βουλευτές να συνεργήσουν – σιωπηρά και φοβισμένα – στη θανατική καταδίκη ενός αθώου.

Η πρόταξη της προσωπικής αντωνυμίας «εγώ» στα λόγια του καταδεικνύει τον πρωταγωνιστικό ρόλο που παίζει ο αδίστακτος Κριτίας στη δίκη (και όχι μόνο σε αυτή), την υπερβολική αυτοπεποίθηση και τον εγωισμό του. Μόνο στο τέλος χρησιμοποιεί α΄ πληθυντικό πρόσωπο, για να προσδώσει κύρος και καθολική ισχύ στη δική του απόφαση, αλλά και για να την παρουσιάσει ως προϊόν συλλογικής ευθύνης.

ΠΑΡΩΔΙΑ ΔΙΚΗΣ:

Καταδεικνύει τη βαθύτατη, πολιτική και ηθική κρίση που περνά η Αθήνα αυτό το διάστημα. Καταλύονται οι δημοκρατικοί θεσμοί της πόλης και αλλοιώνεται η σύνθεση των θεσμικών οργάνων της. Το σοβαρότερο, όμως, είναι το ότι υπονομεύονται η στοιχειώδης έννομη τάξη και η διαδικασία στη λήψη δικαστικών αποφάσεων. Ο νόμος δεν είναι στήριγμα και εγγύηση της πολιτικής ζωής, αλλά μέσο τρομοκρατίας. Αλλάζει από στιγμή σε στιγμή, καθώς στόχος του είναι η επιβολή της βούλησης των ισχυρών. Ακόμη και μέσα στον ιερό χώρο της Θέμιδας παραβιάζεται κάθε έννοια ηθικής και δικαίου.

ΛΕΞΙΛΟΓΙΚΕΣ ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1. Να συνδέσετε κάθε λέξη της Α΄ στήλης με τη συνώνυμή της στη στήλη Β΄ (δύο στοιχεία της Β΄ στήλης περισσεύουν):

Α΄ ΣΤΗΛΗ	Β΄ ΣΤΗΛΗ	Απαντήσεις:
1. <i>δήλος</i>	α) <i>δειλός</i>	1. β
2. <i>κελεύω</i>	β) <i>φανερός</i>	2. στ
3. <i>νομίζω</i>	γ) <i>οϊομαι</i>	3. γ
4. <i>φημί</i>	δ) <i>οίδα</i>	4. ε
5. <i>γνώσκω</i>	ε) <i>λέγω</i>	5. δ
	στ) <i>προστάττω</i>	
	ζ) <i>αἴρω</i>	

2. Να συνδέσετε τις παρακάτω λέξεις με τις λέξεις του κειμένου με τις οποίες έχουν ετυμολογική συγγένεια:

επιστάτης: *ἐπιστῆναι*
απάτη: *ἐξαπατωμένους*
άνεση: *ἀνήσομεν*
απολυμαίνω: *λυμαινόμενον*
αλοιφή: *ἐξαλείφω*

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΑΝΑΓΝΩΣΗ

20 Κλεόκριτος δέ ὁ κήρυξ τῶν μυστῶν, ὧν μάλ' εὐφω-
νος, κατασιωπησάμενος ἔλεξεν·
«Ἄνδρες πολῖται, τί ἡμᾶς ἐ-
ξελαύνετε; τί βούλεσθε
ἀποκτεῖναι; Ἡμεῖς γάρ ὑμᾶς ἐ-
ποιήσαμεν οὐδέν κακόν μὲν
πώποτε, μετεσχίκαμεν δέ ὑμῖν καί
τῶν σεμνοτάτων ἱερῶν καί θυσιῶν
καί τῶν καλλίστων ἑορτῶν καί
γεγενήμεθα συγχορευταί καί
συμφοιτηταί καί συστρατιῶται,
καί μεθ' ὑμῶν πολλά κекινδύ-
νεύκαμεν καί κατά γῆν καί κατά
θάλατταν ὑπέρ τῆς κοινῆς
ἀμφοτέρων ἡμῶν σωτηρίας τε καί
ἐλευθερίας.

21 Πρὸς θεῶν πατρῶων καί
μητρῶων καί συγγενείας καί
κηδεστίας καί ἐταιρίας, πολλοί γάρ
(ἡμῶν) κοινωνοῦμεν ἀλλήλοις
πάντων τούτων, αἰδοῦμενοι καί
θεοὺς καί ἀνθρώπους παύσασθε
ἀμαρτάνοντες εἰς τὴν πατρίδα, καί
μὴ πείθεσθε τοῖς ἀνοσιωτάτοις
τριάκοντα, οἱ ἰδίων κερδέων ἕνεκα
ἐν ὀκτῶ μηνσὶν ἀπεκτόνασιν
ὀλίγου δεῖν πλείους Ἀθηναίων ἢ
(ἐκτόνασι) πάντες Πελοποννήσιοι
πολεμοῦντες δέκα ἔτη.

22 Ἐξόν δ' ἡμῖν
πολιτεύεσθαι ἐν εἰρήνῃ, οὗτοι
ἀρέχουσι τὸν αἰσχιστόν τε πάντων
καί χαλεπώτατον καί ἀνοσιώτατον
καί ἔχθιστον καί θεοῖς καί
ἀνθρώποις πόλεμον ἡμῖν πρὸς
ἀλλήλους. Ἄλλ' ἐπίστασθε εὖ γε
μέντοι ὅτι καί ἔστιν οὓς τῶν νῦν
ἀποθανόντων ὑφ' ἡμῶν οὐ μόνον
ὑμεῖς ἀλλά καί ἡμεῖς κατε-
δακρύσαμεν πολλά».

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

20 Τότε ο Κλεόκριτος, ο κήρυκας των μυημένων στα Ελευσίνια μυστήρια, ο οποίος είχε πολύ δυνατή φωνή, αφού επέβαλε σιωπή, είπε: «Συμπολίτες, γιατί μας διώχνετε; Γιατί θέλετε να (μας) σκοτώσετε; Εμείς βέβαια δε σας κάναμε κανένα κακό ποτέ ως τώρα, αντίθετα λάβαμε μέρος μαζί μ' εσάς στις πιο σοβαρές ιεροτελεστίες και στις θυσίες και στις λαμπρότερες γιορτές, και υπήρξαμε συγχορευτές και συμφοιτητές και συστρατιώτες και μαζί σας περάσαμε πολλούς κινδύνους και στη στεριά και στη θάλασσα για χάρη της κοινής και των δυο μας σωτηρίας και ελευθερίας.

21 Στο όνομα των θεών, των πατέρων και των μητέρων μας, της συγγένειας εξ αίματος και εξ αγχιστείας και της πολιτικής φιλίας μας – γιατί πολλοί από εμάς συμμετέχουμε μεταξύ μας σε όλα αυτά – σεβόμενοι και θεούς και ανθρώπους, σταματήστε να ζημιώνετε την πατρίδα και μην υακούτε στους ανοσιώτατους Τριάκοντα, γιατί αυτοί για το προσωπικό τους κέρδος μέσα σε οκτώ μήνες έχουν σκοτώσει σχεδόν περισσότερους Αθηναίους απ' όσους (σκότωσαν) όλοι οι Πελοποννήσιοι πολεμώντας δέκα χρόνια.

22 Και ενώ ήταν δυνατό σ' εμάς να ζούμε ειρηνικά ως πολίτες, αυτοί προκάλεσαν τον πιο αισχρό απ' όλους και φοβερό και ανόσιο και μισητό και σε θεούς και σε ανθρώπους εμφύλιο πόλεμο. Όμως να ξέρετε καλά ότι και για μερικούς από αυτούς που τώρα σκοτώθηκαν από εμάς όχι μόνο εσείς αλλά και εμείς χύσαμε πολλά δάκρυα».

ΘΕΜΑΤΙΚΟΣ ΠΥΡΗΝΑΣ

ΠΑΡΑΙΝΕΣΕΙΣ του κήρυκα ΚΛΕΟΚΡΙΤΟΥ

- ☒ ΠΡΟΟΙΜΙΟ: προτροπές στους αντιπάλους.
- ☒ ΚΥΡΙΟ ΜΕΡΟΣ: έκκληση για συμφιλίωση → μνεία στους κοινούς δεσμούς σε καιρό ειρήνης – επίκληση για παύση της αδικοπραγίας και για καθαίρεση των τυράννων στο όνομα ιερών και οσίων – αναφορά στις συμφορές που προκάλεσαν οι Τριάκοντα και στα δεινά του εμφυλίου.
- ☒ ΕΠΙΛΟΓΟΣ: θλίψη για τα θύματα του πολέμου.

ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΑ ΣΧΟΛΙΑ

ΚΛΕΟΚΡΙΤΟΣ:

Κατά τη διάρκεια της ανακωχής ο κήρυκας των μνημένων στα Ελευσίνα βρίσκει την ευκαιρία να απευθύνει στους αντιμαχόμενους έκκληση για συμφιλίωση (αποδεικνύοντας περίτρανα – όπως και ο μάντης με την αυτοθυσία του – πως ζούσε σε μια «κοινωνία πολιτών»). Με ένα σύντομο δείγμα ρητορικής δεινότητας, με ένα λόγο γεμάτο παράπονο και ανθρωπιά, τους θυμίζει τους πολλαπλούς δεσμούς παρά τις πρόσκαιρες διαφορές: παλιές κοινές τελετές, συμμετοχή σε κοινωνικά, σχολικά και στρατιωτικά συμβάντα, κοινούς αγώνες στο όνομα της δημοκρατίας και της ελευθερίας. Απευθύνεται στο συναίσθημα των ακροατών και ο ίδιος είναι πολύ φορ-τισμένος. Επικαλείται τους θεούς, τους συγγενικούς δεσμούς, τους πολιτικούς συλλόγους, καθώς και την ανάγκη για σεβασμό απέναντι σε θεούς και ανθρώπους. Με τα ψυχολογικά αυτά επιχειρήματα στρέφεται δραματικά στους ολιγαρχικούς και τους ζητά να σταματήσουν τις αδικοπραγίες και να καθαιρέσουν τους Τριάκοντα. Αυτοί είναι που προξένησαν τον εμφύλιο σπαραγμό με πάμπολλα θύματα, για τα οποία ο ίδιος θλίβεται βαθιά.

ΛΕΞΙΛΟΓΙΚΕΣ ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1. Να γράψετε από μία ομόρριζη λέξη, απλή ή σύνθετη, της αρχαίας ή της νέας ελληνικής γλώσσας για καθεμιά από τις ακόλουθες λέξεις του κειμένου :
πολίται: πολιτικός, πολιτεία, πολιτειακός, ακρόπολη, Τρίπολη, Αλεξανδρούπολη, μητροπολίτης, πολιτεύομαι, πολίτευμα, αντιπολίτευση ...
έποιήσαμεν: ποίημα, ποιητής, προσποίηση, μεταποίηση, αξιοποίηση, συνειδητοποίηση, ποιητικός, ανικανοποίητος, χειροποίητος, ηθοποιός, κακοποιός, φαρμακοποιός, φθοροποιός, ειδοποιός, αρτοποιείο, οινοποιία, ζυθοποιία ...
συστρατιῶται: στρατιωτικός, στράτευμα, εκστρατεία, αποστρατεία, αστράτευτος ...
κοινής: κοινοπραξία, κοινοκτημοσύνη, κοινόβιο, κοινότητα, κοινοτικός, κοινωνώ, κοινωνός, επικοινωνία, κοινωνικός, συγκοινωνιακός ...
παύσασθε: παύση, κατάπαυση, ανάπαυση, παύλα, ανάπαυλα, παυσίπονο, παυσίλυπος, αναπαιτικός ...

Αρχαία Α΄ Λυκείου

2. Να συνδέσετε τις παρακάτω λέξεις με τις λέξεις του κειμένου με τις οποίες έχουν ετυμολογική συγγένεια:

μυστικοπαθής:	<i>μυστῶν</i>
τηλέφωνο:	<i>εὐφωνος</i>
γαιοκτησία:	<i>γῆν</i>
κηδεμονία:	<i>κηδεστίας</i>
πιθανότητα:	<i>πείθεσθε</i>

3. Να σχηματίσετε από τους παρακάτω ρηματικούς τύπους ένα ομόρριζο ουσιαστικό (απλό ή σύνθετο) της αρχαίας ελληνικής, χρησιμοποιώντας την κατάληξη που σας δίνεται:

ρηματικοί τύποι	κατάληξη	ομόρριζα ουσιαστικά
<i>ἔλεξεν</i>	-ις	<i>λέξις / ῥήσις</i>
<i>μετεσχέκαμεν</i>	-ή	<i>μετοχή</i>
<i>ἐποιήσαμεν</i>	-τής	<i>ποιητής</i>
<i>κοινωνοῦμεν</i>	-ία	<i>κοινωνία</i>
<i>πείθεσθε</i>	-ώ	<i>πειθώ</i>

4. Να συνδέσετε κάθε λέξη της Α΄ στήλης με την αντώνυμή της στη Β΄ στήλη. Δύο λέξεις της Β΄ στήλης περισσεύουν.

Α΄ ΣΤΗΛΗ	Β΄ ΣΤΗΛΗ
1. <i>ἐλευθερία</i>	α) <i>ζημία</i>
2. <i>σεμνός</i>	β) <i>ἄρχομαι</i>
3. <i>αἰδοῦμαι</i>	γ) <i>ἀναισχυντῶ</i>
4. <i>παύομαι</i>	δ) <i>δουλεία</i>
5. <i>κέρδος</i>	ε) <i>ἄσεμνος</i>
	στ) <i>αἰσχύνομαι</i>
	ζ) <i>καλλίφωνος</i>

Απαντήσεις : 1. δ, 2. ε, 3. γ, 4. β, 5. α

5. Να αντιστοιχίσετε τα ομόρριζα με τις λέξεις *γεγενήμεθα* και *μετεσχέκαμεν* (Α΄ στήλη) : *γονεύς, γένεσις, μετοχή, σχῆμα, σχέσις* ουσιαστικά με την κατηγορία στην οποία ανήκουν (Β΄ στήλη) (δύο κατηγορίες περισσεύουν).

Α΄ ΣΤΗΛΗ	Β΄ ΣΤΗΛΗ
1. <i>σχέσις</i>	α) ενέργεια ή κατάσταση
2. <i>γονεύς</i>	β) ὄργανο ή μέσο ενέργειας
3. <i>σχῆμα</i>	γ) τόπος ενέργειας
4. <i>μετοχή</i>	δ) αποτέλεσμα ενέργειας
5. <i>γένεσις</i>	ε) πρόσωπο που ενεργεί

Απαντήσεις : 1. α, 2. ε, 3. δ, 4. α, 5. α

ΕΙΣΑΓΩΓΗ στον ΘΟΥΚΥΔΙΔΗ

ΒΙΟΣ του ΘΟΥΚΥΔΙΔΗ

Γέννηση: πιθανώς το 455 π.Χ. στο δήμο του Αλμιούντα (σημερινό Άλιμο) της Αττικής.

Καταγωγή: γιος του Όλορου, εύπορου Αθηναίου (με οικογενειακούς δεσμούς με τον βασιλιά Όλορο της Θράκης και τους επιφανείς στρατηγούς Μιλτιάδη και Κίμωνα). Η οικογένειά του κατείχε χρυσωρυχείο στη Θράκη (Σκαπτή Ύλη) και ασκούσε επιρροή στους κατοίκους της περιοχής.

Μόρφωση: ως γιος εύπορου Αθηναίου πήρε λαμπρή μόρφωση, με δασκάλους το φιλόσοφο Αναξαγόρα (στενό φίλο του Περικλή) και το ρήτορα Αντιφώντα. Μορφώθηκε με τη λάμψη και τους προβληματισμούς των μεγάλων τραγικών, με την ανανεωμένη ιατρική του Ιπποκράτη και την αναθεωρητική ορμή και τη ρητορική δεινότητα των σοφιστών (του Γοργία από τους Λεοντίους της Σικελίας και του Πρόδικου από την Ηλεία). Καθοριστικό υπήρξε το γεγονός ότι η παιδική και νεανική του ηλικία συμπίπτει με τα λαμπρότερα χρόνια της αθηναϊκής δύναμης με τον Περικλή να δεσπόζει στον πολιτικό στίβο και τα μεγάλα πνευματικά επιτεύγματα (δράμα, ιατρική, σοφιστικό κίνημα) να φτάνουν στην κορύφωσή τους.

Πολιτικές απόψεις: παρόλο που η οικογένειά του στήριζε τους αριστοκρατικούς (Κίμωνα), ο Θουκυδίδης κατά την έναρξη του Πελοποννησιακού πολέμου (431 π.Χ.) πίστευε στη μεγάλη αξία του Περικλή και στην ορθότητα των βασικών αρχών του πολεμικού του σχεδιασμού: άμυνα στην ξηρά, επίθεση στη θάλασσα, σύνεση και αυτοπεποίθηση.

Βιογραφικά στοιχεία (μετά την έναρξη του πολέμου):

1. Το δεύτερο έτος του πολέμου προσβλήθηκε (όπως και ο Περικλής) από τον φοβερό **λοιμό** που ξέσπασε στην Αττική και εξόντωσε το 1/3 του πληθυσμού. Ο ίδιος επέζησε, αλλά όχι και ο Περικλής, ο οποίος πέθανε το επόμενο έτος.
2. Μετά το **θάνατο** του Περικλή στην πολιτική ζωή της εμπόλεμης Αθήνας (που πολιορκούνταν ήδη δια ξηράς) επικράτησε οξεία **αντιπαράθεση** μεταξύ των **συντηρητικών...αριστοκρατικών** (Κίμωνα) και των **δημοκρατικών**, οι οποίοι καθοδηγούνταν πια από αδίστακτους **δημαγωγούς** (Κλέωνα).
3. Το 424 π.Χ. ο Θουκυδίδης ως **στρατηγός** ανέλαβε, με μια μικρή μοίρα του αθηναϊκού στόλου, να αποκτήσει τον έλεγχο στην περιοχή της **Αμφίπολης**, σώζοντάς την από την επίθεση των Σπαρτιατών. Αυτή η περιοχή κοντά στις εκβολές του Στρυμόνα ήταν αποικία των Αθηναίων και είχε μεγάλη **στρατηγική σημασία**: διέθετε άφθονη ξυλεία (για τις ναυπηγικές ανάγκες του αθηναϊκού στόλου) και ήταν κοντά στα χρυσωρυχεία του Παγγαίου.
4. Δυστυχώς ο Θουκυδίδης δεν κατάφερε να σώσει την Αμφίπολη, γιατί ο Σπαρτιάτης στρατηγός Βρασιδίας έφτασε ταχύτατα από την Πελοπόννησο στη Μακεδονία, σε μια κίνηση αντιπερισπασμού ⇒ οι πολιτικοί του αντίπαλοι του χρέωσαν την **ήττα** στην **Αμφίπολη** και τον τιμώρησαν με (εικοσάχρονη) **εξορία** (424 π.Χ.).
5. Ως **εξόριστος** αφιέρωσε όλο του το χρόνο στην **ιστορική έρευνα**: συγκέντρωνε πληροφορίες και από τα δύο στρατόπεδα, μετακινούνταν συχνά στους χώρους των συγκρούσεων,

Αρχαία Α΄ Λυκείου

παρακολουθούσε τις εξελίξεις καλύτερα και πιο άνετα ως εξόριστος (καθώς βρισκόταν προπάντων στις περιοχές ελέγχου των Πελοποννησίων).

6. Με το τέλος του πολέμου και την ήττα των Αθηναίων του παραχωρήθηκε **αμνηστία**. Δεν είναι βέβαιο αν γύρισε στην Αθήνα μετά το 404 π.Χ. (οι πηγές σ' αυτό το σημείο είναι αβέβαιες και σε κάποια σημεία αντιφατικές).
7. Είναι βέβαιο πως **έζησε το τέλος του πολέμου**, καθώς: α) τότε ανακλήθηκε από την εξορία, β) παρόλο που δεν πρόλαβε να τελειώσει το έργο του (εξιστόρησε τα γεγονότα ως το 411 π.Χ.), στα πρώτα βιβλία κάνει αναφορές για το τέλος του πολέμου και την τελική καταστροφή και γ) είναι βέβαιο ότι ορισμένα τμήματα έχουν γραφτεί μετά το 404 π.Χ. (βλ. 1, 23 – 5, 26).
8. Καθώς η ανέρευση της αλήθειας υπήρξε επίπονη και χρονοβόρα, το **έργο** του έμεινε **ημιτελές**: μολοντί έζησε το τέλος του πολέμου, η **εξιστόρηση των γεγονότων** δεν φτάνει ως το 404 π.Χ., αλλά διακόπτεται στο **411 π.Χ.** Ο **θάνατος** (πιθανώς το 399 π.Χ.) δεν άφησε τον μεγάλο ιστορικό να τελειώσει το έργο του (ο Ξενοφώντας με τα *Ελληνικά* του φιλοδόξησε να το συνεχίσει).

ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΝΤΑ – ΙΔΕΕΣ – ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΣΜΟΙ

Σημασία του πολέμου:

Από την αρχή κατάλαβε τη σημασία του πολέμου που ξεσπούσε: α) οι **αντίπαλοι** βρίσκονταν στο ύψιστο σημείο της ακμής τους σε οικονομικό και στρατιωτικό επίπεδο και β) ήταν αδύνατο να μην εμπλακούν στον πόλεμο οι **ουδέτερες ελληνικές πόλεις - κράτη**.

Εξέταση παραγόντων πολεμικής ισχύος:

Προσπαθώντας να ερευνήσει τους παράγοντες που δημιούργησαν τόσο μεγάλη πολεμική ισχύ, **εξέτασε** το **μακρινό παρελθόν**, ακόμη και πριν από τον Τρωικό πόλεμο ως τα Μηδικά, εκεί που οι πηγές του δεν μπορούσαν, με τα δεδομένα της εποχής, να είναι αξιόπιστες. Χρησιμοποίησε **λογικές μεθόδους** και κατέγραψε τις ιστορικές αλλαγές με **πορίσματα «εϊκότα»** (= **εύλογα**, σύμφωνα με τη λογική και την πείρα), **«σημεία»** ή **«μαρτύρια»** (= **ενδείξεις και αποδείξεις**) και **«τεκμήρια»** (= **συμπεράσματα** στα οποία καταλήγει η έρευνα). Η προσπάθεια για **κριτική απόδειξη** των θέσεών του θυμίζει έντονα την **επιχειρηματολογία των σοφιστών**.

Προϋποθέσεις στρατιωτικής ισχύος:

- μόνιμες εγκαταστάσεις πληθυσμών,
- πολιτική σταθερότητα,
- οικονομική ανάπτυξη,
- (κυρίως) κυριαρχία στη θάλασσα.

Αίτια πολέμου: 1) Η **αντίθεση Αθήνας-Σπάρτης** σε πολλούς τομείς (πολιτικό, στρατιωτικό, κοινωνικό, ιδεολογικό, πολιτιστικό), 2) η **σύγκρουση συμφερόντων** μεταξύ **Αθήνας** και **συμμάχων της Σπάρτης** (σε Ιόνιο και Κάτω Ιταλία με τους Κορινθίους, στο Βόσπορο με τους Μεγαρείς, στο Σαρωνικό με τους Αιγινήτες).

Βαθύτερη αιτία πολέμου: Ο **φόβος** που προκαλούσε στη Σπάρτη η συνεχής (οικονομική και στρατιωτική) **ανάπτυξη της αθηναϊκής δύναμης**: η «αθηναϊκή συμμαχία» είχε μετατραπεί σε αθηναϊκή ηγεμονία (**άρχη**). Τα σύμμαχα κράτη του Αιγαίου, της Μακεδονίας και της Θράκης τυπικά μόνον ήταν ανεξάρτητα.

Αρχαία Α΄ Λυκείου

ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ που θέτει ο Θουκυδίδης:

Η ηγεμονική δύναμη της Αθήνας μπορούσε να:

- ενισχυθεί;
- περιοριστεί;
- τροποποιηθεί;
- καταρρεύσει;

Σ' αυτό το ερώτημα ο ιστορικός προσπάθησε να απαντήσει με:

- ✓ την εξουχιστική παρουσίαση (στο 1^ο βιβλίο του) των αιτίων (*έργω*) και των αφορμών (*λόγω*) του πολέμου,
- ✓ την αντιπαράθεση αντίπαλων απόψεων στις δημηγορίες,
- ✓ την πρώτη δημηγορία του Περικλή.

Ενδεικτική πολιτική Αθήνας → διατήρηση δυνάμεις της – νίκη στον πόλεμο :

- συνετή στρατηγική,
- αυτοκυριαρχία πολιτικών και πολιτών.

Η εκστρατεία στη Σικελία (6^ο – 7^ο βιβλία) απέδειξε την ορθότητα της θέσης του Περικλή: άφρονες, φιλόδοξοι δημαγωγοί και πολίτες με ασύνετες, αλλοπρόσαλλες αποφάσεις οδήγησαν την εντυπωσια-κότερη μέχρι τότε πολεμική επιχείρηση σε πανωλεθρία.

Πρόβλημα διαχείρισης της δύναμης (από ένα κράτος, μια συμμαχία, μια πολιτική παράταξη):

Η συγκλονιστική εξέταση των απίστευτων σε καιρό ειρήνης βιαιοπραγιών στη διάρκεια του πολέμου (π.χ. εξόντωση Πλαταιέων από Σπαρτιάτες, εξόντωση Μηλίων από Αθηναίους, φρικαλεότητες εμφύλιου σπαραγμού στην Κέρκυρα) οδήγησε τον ιστορικό στο συμπέρασμα ότι η ανθρώπινη φύση δεν αλλάζει (3, 82), ότι οι άνθρωποι, όταν βρεθούν σε αδιέξοδα και πιεστικές συγκυρίες, εξαγριώνονται (3, 82), ότι στον εμφύλιο, κυρίως, πόλεμο οι λέξεις χάνουν το νόημά τους (3, 82), ότι οι αντίπαλοι δίνουν το λόγο τους, ενώ σκοπεύουν να μην τον τηρήσουν, και δίνουν όρκους, χωρίς να φοβούνται τους θεούς (3, 83).

☛ Θα ήταν λάθος να θεωρήσει κανείς επιπόλαια τον Θουκυδίδη «απαισιόδοξο» που δίνει μια κατάμαυρη εικόνα της ανθρωπότητας. Θα ήταν μάλλον ορθό να τον χαρακτηρίσει ρεαλιστή και ορθολογικό κριτή της ανθρώπινης συμπεριφοράς (ίδια αίτια → ίδια αιτιατά).

Κίνητρα πολέμου:

- **πλεονεξία**, δηλαδή διάθεση να αποκτήσει το άτομο, η πολιτική παράταξη ή το κράτος περισσότερα απ' όσα δικαιούται.
- **φιλοτιμία**, δηλαδή προσωπική φιλοδοξία ορισμένων.

Στάση ιστορικού απέναντι σε **λογική – θεούς – τύχη**:

- Η **λογική** αποτελεί τη μόνη σταθερή αξία, στην οποία μπορεί να στηριχτεί ο άνθρωπος.
- Οι **θεοί** δεν επεμβαίνουν στις ιστορικές εξελίξεις (όπως πίστευαν ο Ηρόδοτος και πολλοί άλλοι σημαντικοί άνθρωποι).

Αρχαία Α΄ Λυκείου

→ Η τύχη δεν είναι υπερφυσική δύναμη αλλά συγκυρίες, εξελίξεις τις οποίες δεν μπορεί να προβλέψει ο άνθρωπος. Ο Περικλής τονίζει ότι οι εξελίξεις των πραγμάτων μπορεί να είναι τελείως απρόβλεπτες, και γι' αυτό συνήθως κατηγορούμε την τύχη για όσα συμβαίνουν σε αντίθεση με τη λογική (1, 140).

Εγκλήματα πολέμου:

Ο ιστορικός καταγράφει περιπτώσεις απίστευτων αγριοτήτων, όπως τη διαταγή (μετά την αποστασία της Μυτιλήνης από την αθηναϊκή συμμαχία) να θανατωθούν όλοι οι ενήλικοι άνδρες και να πουληθούν ως δούλοι τα γυναικόπαιδα της Μυτιλήνης (3, 36). Ο παραλογισμός του πολέμου φτάνει στο αποκορύφωμά του στη γενική σφαγή, τελείως αναιτία, του άμαχου πληθυσμού, ακόμα και των μαθητών του σχολείου, της βοιωτικής Μυκαλησσού από Θράκες μισθοφόρους.

Πρότυπο ηγέτη: το ενσαρκώνει ο Περικλής για:

- ☉ την πολιτική του οξυδέρκεια (πρόνοια),
- ☉ τη δημοφιλία του, την ευρύτερη αποδοχή του από το λαό της πόλης του,
- ☉ την ανωτερότητά του ως προς το χρήμα,
- ☉ το πολιτικό θάρρος του να λέει στο λαό την αλήθεια, ακόμη κι αν προκαλούσε την οργή του.

Αρκετές σύντομες φράσεις του μεγάλου πολιτικού, όπως τις καταγράφει ο Θουκυδίδης, έχουν καταστεί γνωμικά, με γενικότερη διαχρονική αξία, όπως «οί καιροί ού μενετοί» (=οι ευκαιρίες δεν περιμένουν ⇒ στον πόλεμο χρειάζεται ταχύτητα ενεργειών), «μέγα τὸ τῆς θαλάσσης κράτος» (= έχει μεγάλη σημασία ο στρατιωτικός έλεγχος των θαλάσσιων συγκοινωνιών).

Γνωρίσματα υπεύθυνου πολίτη:

- να παίρνει λογικές και συνετές αποφάσεις (2, 65),
- να μηγ. παρασύρεται από δημαγωγικά πυροτεχνήματα και από παρορμήσεις της στιγμής (2, 65),
- να ενδιαφέρεται όχι μόνο για το προσωπικό του όφελος αλλά και για το συμφέρον της πόλης, να διαθέτει δηλαδή κοινωνική συνείδηση (2, 40),
- να δείχνει μετριοπάθεια και ανώτερο ήθος μέσα στο χάος του πολέμου· ακόμη και μέσα στη γενική αναληγσία που προκάλεσε ο λοιμός, η «λοιμική των σωμάτων και των ψυχών», μερικοί – ελάχιστοι έστω – φέρθηκαν με ανθρωπιά και φιλότιμο και τόλμησαν να προσφέρουν ένα ποτήρι νερό σε ετοιμοθάνατους συγγενείς και φίλους, αδιαφορώντας μήπως προσβληθούν από τη φοβερή νόσο.

Επαγωγική μέθοδος – τάση για γενίκευση:

Αξιοποιώντας τις αρχές και τις μεθόδους της ιατρικής, των σοφιστών και των μεγάλων τραγικών, ο μεγάλος ιστορικός στοχάζεται σε βάθος πάνω στα γεγονότα και στην

Αρχαία Α΄ Λυκείου

ανθρώπινη συμπεριφορά. Ανάγεται από την περίπτωση, το συγκεκριμένο γεγονός στο γενικό και πανανθρώπινο. Θεμελιώνει την κρίση των πολιτικών (στις δημηγορίες) και τις προσωπικές του παρατηρήσεις σε γενικές αρχές. Έτσι στο έργο του τα «γνωμικά» και τα «αποφθέγματα» δεν έχουν χαρακτήρα διδακτισμού και δεοντολογίας, αλλά είναι το απόσταγμα της επίπονης έρευνας και του συλλογισμού μιας συγγραφικής ιδιοφυΐας που έχει αξιοποιήσει τη λαμπρή μόρφωση που πήρε στα λαμπρότερα χρόνια της αθηναϊκής δύναμης.

ΜΕΘΟΔΟΙ – ΔΥΣΚΟΛΙΕΣ

ΣΥΛΛΟΓΗ – ΕΛΕΓΧΟΣ ΥΛΙΚΟΥ:

Ο ιστορικός είχε πλήρη επίγνωση των δυσκολιών που αναλάμβανε. Στο 1^ο βιβλίο του κατέγραψε την αγωνία του για την ανεύρεση της αλήθειας: η υποψία, η επίσκεψη στα πεδία των μαχών, η συλλογή και αξιολόγηση πληροφοριών, η μελέτη επίσημων κειμένων και κρατικών αρχείων.

ΔΥΣΚΟΛΙΕΣ στην ΕΡΕΥΝΑ του ΜΑΚΡΙΝΟΥ ΠΑΡΕΛΘΟΝΤΟΣ:

Για τα παλαιότερα γεγονότα, πριν από τα Μηδικά, παρά την κοπιαστική προσπάθειά του, οι δυσκολίες ήταν μεγάλες: οι άνθρωποι δέχονται άβασανίστως (= άκριτα, χωρίς έλεγχο) ό,τι λέει ο ένας και ο άλλος ακόμη και για τη γενέτειρά τους. Δεν κουράζονται να αναζητήσουν την αλήθεια.

ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΩΝ της ΕΠΟΧΗΣ του:

Για τα γεγονότα της εποχής του, του Πελοποννησιακού πολέμου, δεν καταδέχτηκε να περιλάβει στο έργο του πληροφορίες από τον πρώτο τυχόντα (γιατί ακόμη και οι παρόντες στα ίδια συμβάντα έδιναν διαφορετικές εκδοχές γι' αυτά, ανάλογα με τις πολιτικές τους συmpάθειες ή με τη δύναμη της μνήμης τους) ούτε ό,τι νόμιζε ο ίδιος, αλλά κράτησε μόνο στοιχεία για όσα γεγονότα είχε προσωπική γνώση και για τα οποία είχε κάνει επίπονη έρευνα ακούγοντάς τα από άλλους.

ΔΥΣΚΟΛΙΕΣ στη ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΚΗ ΑΚΡΙΒΕΙΑ:

Στην προσπάθειά του για χρονολογική ακρίβεια στην έκθεση των γεγονότων οι δυσκολίες ήταν μεγάλες. Οι ελληνικές πόλεις-κράτη δεν είχαν ενιαίο χρονολογικό σύστημα, ούτε είχαν κοινές ονομασίες για τους μήνες του σεληνιακού έτους.

- ❖* Η επιμονή του να καταγράψει με απόλυτη ακρίβεια το χρόνο των γεγονότων είναι σαφής στον καθορισμό του χρονικού σημείου της έκρηξης του πολέμου, με την εισβολή των Θηβαίων στις Πλαταιές (2, 2).

ΤΡΟΠΟΣ ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΚΘΕΣΗΣ:

Ακολουθώντας τον τρόπο χρονολογικής έκθεσης που χρησιμοποίησε ο Ελλάνικος ο Μυτιληναίος εξιστορεί τα γεγονότα κατά χρονολογική σειρά και όχι κατά θεματικές

Αρχαία Α΄ Λυκείου

ενότιες, και μάλιστα χρόνο με χρόνο, διαιρώντας το έτος σε θέρους (8 μήνες στρατιωτικών επιχειρήσεων) και χειμώνα (4 μήνες που το κύριο σώμα των αντίπαλων στρατευμάτων αποσύρεται στις βάσεις του) (2. 1).

ΟΡΙΣΜΟΣ ΔΗΜΗΓΟΡΙΩΝ:

Οι λόγοι που εκφωνήθηκαν από πολιτικούς και στρατιωτικούς με πρωταγωνιστικό ρόλο στα δρώμενα κατά την προετοιμασία του πολέμου ή κατά τη διάρκεια των πολεμικών επιχειρήσεων.

ΔΥΣΚΟΛΙΑ ΠΑΡΑΘΕΣΗΣ ΔΗΜΗΓΟΡΙΩΝ:

Η δυσκολία να παρατεθούν αυτολεξεί ήταν μεγάλη, ακόμη και για τις περιπτώσεις που ο ίδιος ο Θουκυδίδης ήταν ανάμεσα στο ακροατήριο. Ο ιστορικός δηλώνει (1, 22) ότι δεν απομακρύνθηκε από την κεντρική ιδέα των λόγων και, εφόσον ήταν αδύνατο να τους παραθέσει αυτολεξεί, έγραψε σύμφωνα με τη δική του κρίση ότι ήταν προσφορότερο να λεχθεί στην κάθε περίπτωση. Στις δημηγορίες, στην παρουσίαση των απόψεων, στη δομή, στην επιχειρηματολογία φαίνεται και η ικανότητα του ιστορικού να αναλύει τα γεγονότα και το βάθος της σκέψης του. Από τον τρόπο που δηλώνει ότι προχώρησε στη σύνθεση των δημηγοριών, δεν πρέπει ανείς να περιμένει «φυσικότητα» ως προς τις διαλεκτικές διαφοροποιήσεις των ομιλητών ανάλογα με τον τόπο καταγωγής τους

ΛΟΓΟΙ ΕΝΤΑΞΗΣ των ΔΗΜΗΓΟΡΙΩΝ στο ιστορικό κείμενο:

Οι δημηγορίες στο έργο του Θουκυδίδη αποδίδουν τα κίνητρα, τους σχεδιασμούς, τους στόχους των ομιλητών και επίσης την προσωπικότητά τους, τις ιδέες τους, το ήθος τους. Οι δημηγορίες αποτελούν σημαντικό στοιχείο στην επιστημονική ανάλυση των ιστορικών γεγονότων και μάλιστα καθώς βρίσκονται σε αντιστοιχία με τα μεγάλα γεγονότα του πολέμου αλλά και μεταξύ τους με το σχήμα «θέση – αντίθεση», με το οποίο κάθε ζήτημα εξετάζεται και από την αντίθετη άποψη. Κι όλα αυτά γιατί επιδιώκει το έργο του να γίνει «κτῆμα ἐς αἰεὶ», ένα μεταμφιεσμένο πολιτικό εγχειρίδιο.

ΔΟΜΗ του ΕΡΓΟΥ του Θουκυδίδη

Η διάρθρωση του έργου σε 8 βιβλία είναι μεταγενέστερη.

- **1^ο βιβλίο:** εξετάζονται τα αίτια του πολέμου, εξάιρεται η σημασία του, εκτίθεται η μέθοδος του συγγραφέα, ερευνώνται οι ιστορικές εξελίξεις από το μακρινό παρελθόν ως τις παραμονές του πολέμου («Αρχαιολογία»), η ανάπτυξη της αθηναϊκής δύναμης κατά την «πεντηκονταετία» (479-432 π.Χ.), οι τελευταίες διπλωματικές προσπάθειες, οι δυνάμεις των αντιπάλων.
- **2^ο βιβλίο – 5^ο βιβλίο (24^ο κεφάλαιο):** τα γεγονότα της 1^{ης} δεκαετίας του πολέμου (431-421 π.Χ.) με λεπτομερή έκθεση των όρων της ειρήνης του Νικία.
- **5^ο βιβλίο (25^ο κεφάλαιο...):** επανέναρξη συγκρούσεων – σύνθεση 2^{ου} προοιμίου με στήριξη της θέσης πως δεν πρόκειται για νέο πόλεμο, αλλά για συνέχιση του μεγάλου πολέμου. Εκτίθενται τα γεγονότα ως το 415 π.Χ. και ο συνταρακτικός

Αρχαία Α΄ Λυκείου

«διάλογος» των Αθηναίων με τους πολιορκημένους κατοίκους της Μήλου για το δίκαιο του ισχυροτέρου.

- ⊕ **6^ο – 7^ο βιβλίο** : η Σικελική εκστρατεία.
- ⊕ **8^ο βιβλίο**: η αρχή της 3^{ης} περιόδου του πολέμου («Δεκελεικά») ως το 411 π.Χ. → εγκατάσταση μόνιμου σπαρτιατικού στρατοπέδου στη Δεκέλεια, ανάμιξη Περσών στην ελληνική σύγκρουση, κατάλυση της αθηναϊκής δημοκρατίας.

ΧΡΟΝΟΣ ΣΥΝΘΕΣΗΣ του έργου

Δεν είναι απόλυτα σίγουρο το πότε συνέθεσε το έργο του ο Θουκυδίδης με κριτήρια:

- τις ελάχιστες «εσωτερικές μαρτυρίες» μέσα σ' αυτό και
- τις υφολογικές παρατηρήσεις των μελετητών.

Η δήλωση του ίδιου του ιστορικού (1, 1) ότι άρχισε να γράφει αμέσως μόλις ξέσπασε ο πόλεμος δεν ξεκαθαρίζει αν άρχισε να δίνει στο κείμενό του οριστική μορφή ή αν άρχισε να συγκεντρώνει το υλικό του και να κρατάει σημειώσεις. Μολονότι η εξιστόρηση των γεγονότων διακόπτεται στο 411 π.Χ., είναι βέβαιο ότι ορισμένα τμήματα έχουν γραφτεί μετά το 404 π.Χ. (βλ. 1, 23 – 5, 26).

ΓΛΩΣΣΑ – ΥΦΟΣ Θουκυδίδη

ΔΙΑΛΕΚΤΟΣ: Η γλώσσα του Θουκυδίδη είναι η λεγόμενη «αρχαία αττική» του 5^{ου} αιώνα π.Χ. Ο μεγάλος ιστορικός απομακρύνθηκε γλωσσικά από τους λογογράφους και τον Ηρόδοτο. Η ιστορία του είναι το παλαιότερο πεζό κείμενο στην αττική διάλεκτο. Επί αιώνες (ως την άλωση της Πόλης) η αττική καθιερώθηκε ως γλώσσα της λόγιας ιστοριογραφίας.

ΓΛΩΣΣΙΚΕΣ ΙΔΙΟΜΟΡΦΙΕΣ:

Ο Θουκυδίδης διαφοροποιείται γλωσσικά από τους τύπους της αττικής διαλέκτου, χρησιμοποιώντας:

- ⊕ τις **προθέσεις**:
 - ζὼν αντί σὸν: ζυμπλέω, ζυγράφω,
 - ἐς αντί εἰς: ἐσπλέω, ἐς τὴν Κέρκυραν.
- ⊕ το αρχαιότερο σύμπλεγμα **σσ** αντί **ττ**: πράσσω, ἡσσῶμαι.
- ⊕ τους **αρχαιότερους λεκτικούς τύπους**:
 - αἰεί αντί αεί,
 - ὠφελία αντί ὠφέλεια,
 - ἐξαπινάως αντί ἐξαπίνης.
- ⊕ το **ουδέτερο** του **επιθέτου** αντί του αφηρημένου (θηλυκού) ουσιαστικού: τὸ ἐλεύθερον αντί του ουσ. ἡ ἐλευθερία.
- ⊕ **σύνθετα ρήματα**, για να δηλώσει βραχυλογικά και πυκνά δύο ή περισσότερες επιρρηματικές σχέσεις: ζυμπροπέμπω, ἀντανάγομαι.

Αρχαία Α΄ Λυκείου

- το **ουδέτερο πληθυντικού (έναρθρο ή άναρθρο)** του **επιθέτου** αντί του επιρρήματος: *όμοια* αντί του *ομοίως*.
- την κατάληξη **-ής** αντί της κατάληξης **-είς** (στα φωνηεντόληκτα ουσιαστικά *-εύς, -έως*): *Έρμιονής* αντί του *Έρμιονεύς*.

ΥΦΟΛΟΓΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ:

Ο Θουκυδίδης διαθέτει υψηλό λογοτεχνικό ύφος, έναν λόγο πυκνό, στρυφνό και ποιητικό μαζί (που – κατά τον Ι. Θ. Κακριδή – ισάξιο του δεν μπορεί ακόμη ή δεν θα μπορέσει ποτέ να εκφράσει η νέα ελληνική) με κύρια χαρακτηριστικά:

- τις **μακρές περιόδους**,
- την **περίπλοκη σύνταξη**,
- την **επισώρευση** προσδιορισμών του **αναγκαστικού αιτίου** (δευτερεύουσες προτάσεις, μετοχές, εμπρόθετοι προσδιορισμοί, πλάγιες πτώσεις) → προσπάθεια για ολόπλευρο φωτισμό των γεγονότων,
- την **αφθονία των ετερόπτωτων προσδιορισμών** (στη θέση μιας δευτερεύουσας πρότασης σ'ένα απλούστερο κείμενο),
- τη χρήση εντυπωσιακών **ρητορικών σχημάτων**, όπως:
 - **αντιθέσεις**: (*μὲν – δὲ, λόγῳ – ἔργῳ*),
 - **πάρισα**: μια φράση έχει ίσο αριθμό συλλαβών ή αντιστοιχία λέξεων με την προηγούμενή της,
 - **ομοιοτέλευτα**: στο τέλος επάλληλων προτάσεων ή περιοδών τοποθετούνται λέξεις με όμοια κατάληξη.

ΣΚΟΠΟΣ της ΣΥΓΓΡΑΦΗΣ του

Ο Θουκυδίδης, μια επιστημονική ιδιοφυΐα, μια μεγάλη και προβληματισμένη ψυχή, ήθελε να δώσει σε όλους τους μελλοντικούς σοβαρούς αναγνώστες του ένα **«κτῆμα ἐς αἰεί»**, για να γνωρίζουν τι ακριβώς συνέβη στον Πελοποννησιακό πόλεμο και, αξιοποιώντας αυτή τη γνώση, να ενεργήσουν ανάλογα, όταν θα συμβούν ξανά **«ὅμοια ἢ παραπλήσια»**, εφόσον η ανθρώπινη φύση δεν αλλάζει στο χρόνο.

ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗ της ΣΥΓΓΡΑΦΙΚΗΣ του ΠΡΟΣΦΟΡΑΣ

Ο Θουκυδίδης **θαυμάστηκε** σε όλες τις εποχές από τους αναγνώστες και τους μελετητές του για :

- ☒ την **αμεροληψία** του στην έκθεση των γεγονότων,
- ☒ τη **δύναμη** της γραφής του,
- ☒ το **βάθος** του **προβληματισμού** του.

Οι αρχαίοι Έλληνες, ακόμη και ο καυστικός Λουκιανός, με σχήμα «κατεξοχήν» έλεγαν ο «ιστορικός» και εννοούσαν τον Θουκυδίδη.

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΑΝΑΓΝΩΣΗ

1 Διαλιπούσης δ' ἡμέ-ρας γίνεται αὐθις μάχη καὶ νικᾷ ὁ δῆμος τε ἰσχύι χωρίων καὶ προύχων πλήθει· αἱ τε γυναῖκες τολμηρῶς αὐτοῖς ξυνεπελάβοντο βάλλουσαι ἀπὸ τῶν οἰκίῶν τῷ κεράμῳ καὶ ὑπομένουσαι τὸν θόρυβον παρά φύσιν.

2 Γενομένης δέ τῆς τροπῆς περὶ δείλην ὄψιαν, δείσαντες οἱ ὀλίγοι μὴ ὁ δῆμος ἐπελθὼν κρατήσειεν αὐτοβοεῖ τοῦ τε νεωρίου καὶ διαφθείρειε σφᾶς, ἐμπιρᾶσι τὰς οἰκίας τὰς ἐν κύκλῳ τῆς ἀγορᾶς καὶ τὰς ξυνοικίας, ὅπως μὴ ἦ ἔφοδος, φειδόμενοι οὔτε οἰκείας (οἰκίας) οὔτε ἄλλοτρίας, ὥστε καὶ πολλὰ χρήματα ἐμπόρων κατεκαῦθη καὶ ἡ πόλις ἐκινδύνευσε πᾶσα διαφθαρήναι, εἰ ἐπεγένετο ἄνεμος τῇ φλογὶ ἐπίφορος ἐς αὐτήν.

3 Καὶ οἱ μὲν παυσάμενοι τῆς μάχης ὡς ἑκάτεροι ἠσυχάσαντες τὴν νύκτα ἦσαν ἐν φυλακῇ· καὶ ἡ Κορινθία ναῦς τοῦ δήμου κεκρατηκότος ὑπεξανήγετο, καὶ οἱ πολλοὶ τῶν ἐπικούρων διεκομίσθησαν λαθόντες ἐς τὴν ἠπειρον.

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

1 Κι αφού πέρασε μια μέρα, γίνεται ξανά μάχη και νικούν οι δημοκρατικοί και εξαιτίας της ισχύος των θέσεών τους και επειδή είχαν αριθμητική υπεροχή· και οι γυναίκες με τόλμη τους βοήθησαν (ή· υποστήριξαν) χτυπώντας από τα σπίτια με κεραμίδια (ή· πήλινα αντικείμενα) και υπομένοντας την αντάρα (ή· ταραχή) (της μάχης) ενάντια στη γυναικεία φύση (τους).

2 Κι όταν έγινε η υποχώρηση (ή· η φυγή) αργά το απόγευμα, επειδή οι ολιγαρχικοί φοβήθηκαν μήπως οι δημοκρατικοί, αφού κάνουν επίθεση, κυριεύσουν με αιφνιδιαστική έφοδο (ή· με τον πρώτο αλαλαγμό) το ναύσταθμο και τους εξοντώσουν (ή· σκοτώσουν), βάζουν φωτιά στα σπίτια κυκλικά της αγοράς και στα σπίτια για πολλές οικογένειες, για να μην υπάρχει προσέγγιση (ή· επικοινωνία προς το ναύσταθμο), χωρίς να υπολογίζουν (ή· να λυπούνται) ούτε τα δικά τους ούτε τα ξένα (σπίτια), με αποτέλεσμα και πολλά εμπορεύματα να καούν τελείως και η πόλη να κινδυνεύσει ολόκληρη να καταστραφεί, αν φυσούσε άνεμος τη φωτιά με κατεύθυνση προς αυτή (δηλ. την πόλη).

3 Και αυτοί, όταν σταμάτησαν τη μάχη, καθώς και τα δύο στρατόπεδα απείχαν από πολεμικές ενέργειες, κατά τη διάρκεια της νύχτας βρίσκονταν σε επιφυλακή· και το κορινθιακό πλοίο, από τη στιγμή που είχαν επικρατήσει οι δημοκρατικοί, έβγαινε με προφυλάξεις στο ανοιχτό πέλαγος, και οι περισσότεροι από τους μισθοφόρους πέρασαν (ή· μεταφέρθηκαν) στα κρυφά (ή· απαρατήρητοι) στην (απέναντι) ηπειρωτική χώρα (ή· στεριά).

ΘΕΜΑΤΙΚΟΣ ΠΥΡΗΝΑΣ

Μάχη την 4^η μέρα → ΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΩΝ: πλεονέκτημα οχυρωματικών θέσεων – αριθμητικό προβάδισμα – συμμετοχή γυναικών (υπέρβαση γυναικείας φύσης) ⇒ καθολική εξέγερση μαχίμων και αμάχων.

Αργά το απόγευμα ΥΠΟΧΩΡΗΣΗ ΟΛΙΓΑΡΧΙΚΩΝ : σπασμωδικές ενέργειες, για να ανακόψουν την ορμή των δημοκρατικών και να διατηρήσουν το τελευταίο οχυρό τους → φωτιά στην αγορά – περιουσίες τους με κίνδυνο να καεί ολόκληρη η πόλη → η φορά του ανέμου ανέτρεψε το ολοκαύτωμα.

Ολονύκτια επιφυλακή από τις δύο παρατάξεις – αποχώρηση κορινθιακού πλοίου και μισθοφόρων (για την ηπειρωτική χώρα).

ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΑ ΣΧΟΛΙΑ

- ✓ Ο Θουκυδίδης προβάλλει εμφαντικά το **ρόλο** των **γυναικών** στη νίκη των δημοκρατικών, τονίζοντας την ψυχραιμία και το θάρρος που επέδειξαν, αν και η φύση τις θέλει αδύναμες, κλεισμένες στο σπίτι και εντελώς άμαθες από πολέμους και επιθετική ορμή. Αντί να φοβηθούν τη σύρραξη που συμβαίνει έξω από τα σπίτια τους και να πανικοβληθούν, παίρνουν ό,τι βρουν μπροστά τους (κυρίως πήλινα αντικείμενα) και χτυπούν μ' αυτά τους αντιπάλους. Στον αγώνα επομένως των δημοκρατικών επιστρατεύεται και ο άμαχος πληθυσμός: η εξέγερση στην Κέρκυρα είναι καθολική.
 - Παρόμοια σκηνή ο ιστορικός περιγράφει στην εισβολή των Θηβαίων ολιγαρχικών στις Πλαταιές το 431 π.Χ., τότε που όλοι οι κάτοικοι, άντρες, γυναίκες και δούλοι, αγωνίζονται για να διατηρήσουν το δικαίωμα στη δημοκρατική διακυβέρνηση.
- ✓ Καθώς οι **ολιγαρχικοί** χάνουν τις οχυρωματικές θέσεις τους, οπισθοχωρούν στο τελευταίο οχυρό τους, το ναύσταθμο. Προσπαθούν να ανασυνταχθούν και να οργανώσουν την άμυνά τους. Φοβούνται πως οι περιουσίες τους εκεί (στην αγορά) θα πέσουν στα χέρια των αντιπάλων. Για να ανακόψουν λοιπόν τη διέλευση εκείνων στο λιμάνι και να σώσουν τουλάχιστον τις ζωές τους, πυρπολούν την αγορά και τα ίδια τους τα σπίτια!!! Φέρονται εντελώς σπασμωδικά και δεν αναλογίζονται πως έτσι μπορεί να καεί όλη η πόλη!!! Ευτυχώς η φορά του ανέμου στρέφει τη φωτιά στα ήδη καμένα και όχι προς το εσωτερικό της πόλης.
 - Παρεμφερή κίνδυνο διέτρεξαν και οι Πλαταιές, όταν οι πολιορκητές Πελοποννήσιοι τις πυρπόλησαν. Και τότε οι καιρικές συνθήκες (βροχή) απέτρεψαν το ολοκαύτωμα.
- ✓ Οι **Πελοποννήσιοι πρέσβεις** σπεύδουν να επιβιβαστούν στο κορινθιακό πλοίο και να φύγουν με την υπερίσχυση των Κερκυραίων δημοκρατικών, αφήνοντας τους Κερκυραίους ολιγαρχικούς στο έλεός τους! Για άλλη μια φορά μια μεγάλη δύναμη εγκαταλείπει τους συμμάχους της, αμέσως μόλις τα συμφέροντά της απειλούνται.

ΛΕΞΙΛΟΓΙΚΕΣ ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1. α) Να γράψετε από μία ομόρριξη λέξη, απλή ή σύνθετη, της αρχαίας ή της νέας ελληνικής γλώσσας για καθεμία από τις παρακάτω λέξεις του κειμένου:
χρήματα: χρηματιστής, εγρήματος, χρήση, εύχρηστος, χρηστικός ...
έκινδύνευσε: ακίνδυνος, ρισκίνδυνος, επικινδυνότητα ...
επίφορος: συμφορά, φορείο, αμφορέας, αδιαφορία, φόρεμα, φορτίο, φορτικός, φορητός, φωριαμός, αυτόφορος, φερέφωνο, ισοφαρίζω ...
ήσυχάσαντες: ανησυχία, φιλήσυχος, ησυχαστήριο, καθησυχαστικός ...
λαθόντες: λάθος, αλάθητος, λαθραίος, λήθαργος, αλήθεια, λησμονώ ...
- β) Να σχηματίσετε για καθεμία από τις λέξεις της Α΄ στήλης ένα παράγωγο επίθετο της αρχαίας ελληνικής γλώσσας με την κατάληξη που δίνεται στη Β΄ στήλη:

Α΄ ΣΤΗΛΗ	Β΄ ΣΤΗΛΗ	Γ΄ ΣΤΗΛΗ
λέξεις	κατάληξη	παράγωγο επίθετο
κράτος	-αιός	κραταιός
φύσις	-ικός	φυσικός
άνεμος	-όεις	άνεμόεις
δείλη	-ινός	δειλινός
μάχη	-ιμος	μάχιμος

2. α) **φύσις, θόρυβος, τροπή, αγορά, μάχη** : Να γράψετε για καθεμία από τις παρακάτω λέξεις του κειμένου ένα ομόρριζο ρήμα της αρχαίας ελληνικής γλώσσας:
φύσις: φύω
θόρυβος: θορυβῶ
τροπή: τρέπω
αγορά: ἀγορεύω
μάχη: μάχομαι, συμμαχῶ

- β) Να σχηματίσετε από τους παρακάτω ρηματικούς τύπους ένα ομόρριζο ουσιαστικό (απλό ή σύνθετο) της αρχαίας ελληνικής, χρησιμοποιώντας την κατάληξη που σας δίνεται:

ρηματικοί τύποι	κατάληξη	ομόρριζα ουσιαστικά
διαλιπούσης	-μα	διάλειμμα
βάλλουσαι	-ή	βολή
κρατήσειεν	-ος	κράτος
διαφθείρειεν	-ά	διαφθορά
ήσυχάσαντες	-ία	ήσυχία

3. Να γράψετε από ένα ομόρριζο ουσιαστικό (Β΄ στήλη) και επίθετο (Γ΄ στήλη) (απλό ή σύνθετο) της αρχαίας ή της νέας ελληνικής γλώσσας για καθεμία από τις λέξεις της Α΄ στήλης.

Α΄ ΣΤΗΛΗ	Β΄ ΣΤΗΛΗ	Γ΄ ΣΤΗΛΗ
λέξεις	ουσιαστικά	επίθετα
επίκουρος	επικούρημα	επικουρικός
μάχη	ναυμαχία	μαχητικός

πόλις	πολίτευμα	πολιτικός
δήμος	επιδημία	δημοτικός
πλήθος	πληθυσμός	πληθωρικός

Θουκυδίδου Γ΄, 75

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΑΝΑΓΝΩΣΗ

1 Τῇ δέ ἐπιγιννομένη ἡμέρα Νικόστρατος ὁ Διαιτρέφους στρατηγός Ἀθηναίων παραγίγνεται βοηθῶν ἐκ Ναυπάκτου δώδεκα ναυσὶ καὶ πεντακοσίοις Μεσσηνίων ὀπλίταις· τε ἔπρασσε ζύμβασιν καὶ πείθει ὥστε ζυγωρῆσαι ἀλλήλοις μὲν κρίναι δέκα ἄνδρας τοὺς αἰτιωτάτους, οἳ οὐκέτι ἔμειναν, τοὺς δ' ἄλλους οἰκεῖν ποιησαμένους σπονδάς πρὸς ἀλλήλους καὶ πρὸς Ἀθηναίους, ὥστε νομίζειν τοὺς αὐτοὺς φίλους καὶ ἐχθροὺς.

2 Καὶ ὁ μὲν πράξας ταῦτα ἔμελλεν ἀποπλευσεσθαι· οἱ δέ προστάται τοῦ δήμου πείθουσιν αὐτόν καταλιπεῖν μὲν σφίσι πέντε ναῦς τῶν αὐτοῦ, ὅπως ἦσσόν τι ᾧσιν οἱ ἐναντίοι ἐν κινήσει ᾧσιν, δέ (ἐπαγγέλλονται) αὐτοὶ ζυμπέμψειν ἴσας (ναῦς) πληρώσαντες ἐκ σφῶν αὐτῶν.

3 Καὶ ὁ μὲν ξυνεχώρησεν, οἱ δέ κατέλεγον ἐς τὰς ναῦς τοὺς ἐχθροὺς. Δέ ἐκεῖνοι δεῖσαντες μὴ ἀποπεμφθῶσιν ἐς τὰς Ἀθήνας καθίζουσιν ἐς τὸ ἱερόν τῶν Διοσκόρων.

4 Νικόστρατος δέ αὐτοὺς ἀνίστη τε καὶ παρεμυθεῖτο. Ὡς δέ

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

1 Την επόμενη μέρα ο Νικόστρατος, ο γιος του Διαιτρέφη, ο στρατηγός των Αθηναίων, φτάνει ως βοηθός από τη Ναύπακτο με δώδεκα πλοία και πεντακόσιους Μεσσηνίους οπλίτες· και κατάφερε συνθήκη (ή: συμβιβασμό) και (τους) πείθει να συμφωνήσουν (ή: να προβούν σε συμβιβασμό) μεταξύ τους απ' τη μια να δικάσουν δέκα άνδρες, δηλαδή τους κύριους υπαίτιους (του πολέμου που μόλις είχε γίνει), οι οποίοι δεν έμειναν πλέον εκεί (δηλ. στην Κέρκυρα), κι απ' την άλλη οι υπόλοιποι να παραμείνουν (στο νησί), αφού κάνουν συμφωνία μεταξύ τους και με τους Αθηναίους, υπό τον όρο να θεωρούν τους ίδιους φίλους και εχθρούς.

2 Κι εκείνος, αφού πραγματοποίησε (ή: έκανε) αυτά, σκόπευε (ή: ήταν έτοιμος) να αποπλευσει (ή: να φύγει με τα πλοία του)· τότε οι αρχηγοί των δημοκρατικών τον πείθουν να αφήσει πίσω σε αυτούς πέντε πλοία από τα δικά του, για να αποθαρρυνθούν οι αντίπαλοί τους να κάνουν κίνημα, και (υπόσχονται) ότι οι ίδιοι θα στείλουν μαζί του ισάριθμα (δηλ. πέντε) πλοία, αφού τα επανδρώσουν με δικά τους πληρώματα.

3 Κι αυτός συμφώνησε (ή: δέχτηκε), αλλά εκείνοι στρατολογήσαν για τα καράβια (ή: κατέγραφαν για ναυτική υπηρεσία) τους εχθρούς (δηλ. Ολιγαρχικούς). Κι επειδή εκείνοι (δηλ. οι ολιγαρχικοί) φοβήθηκαν μήπως σταλούν στην Αθήνα, κάθονται (ως κέετες) στο ναό των Διοσκούρων.

4 Ο Νικόστρατος προσπαθούσε να τους σηκώσει και (τους) παρηγορούσε

οὐκ ἔπειθεν, ὁ δῆμος ὀπλισθεὶς ἐπὶ ταύτῃ τῇ προφάσει, ὡς αὐτῶν οὐδὲν ὑγιές διανοουμένων τῇ ἀπιστία τοῦ μὴ ξυμπλεῖν, ἔλαβε ἐκ τῶν οἰκιῶν τὰ ὄπλα αὐτῶν καὶ διέφθειραν ἄν τινας αὐτῶν οἷς ἐπέτυχον, εἰ μὴ ἐκόλυσε Νικόστρατος.

5 Ὅρωντες δέ οἱ ἄλλοι τὰ γινόμενα καθίζουσιν ἰκέται ἐς τὸ Ἥραιον καὶ γίνονται οὐκ ἐλάσσους τετρακοσίων. Ὁ δὲ δῆμος δείσας μὴ τι νεωτερίσωσιν πείσας ἀνίστησί τε αὐτοὺς καὶ διακομίζει ἐς τὴν νῆσον πρὸ τοῦ Ἥραιου, καὶ ἐκεῖσε διεπέμπετο αὐτοῖς τὰ ἐπιτήδεια.

(ἢ: καθησύχαζε). Καθώς όμως δεν (τους) ἔπειθε, οἱ δημοκρατικοί, αφού πήραν τα ὄπλα γι' αὐτὸ το λόγo, επειδὴ δηλαδή κατὰ τὴ γνώμη τους αὐτοὶ (δηλ.οι ολιγαρχικοὶ) δεν εἶχαν κανένα καλὸ σκοπὸ στο μυαλὸ τους με τὴ δυσπιστία (τους) να μη θέλουν να αποπλεύσουν μαζί (με τὸ Νικόστρατο), πήραν ἀπὸ τὰ σπίτια (τῶν αντιπάλων) τὰ ὄπλα τους, και θα σκότωναν κάποιους ἀπ' αὐτοὺς που κατὰ τύχη συναντούσαν, ἀν δεν τους ἐμπόδιζε ὁ Νικόστρατος.

5 Αφού λοιπόν οἱ ἄλλοι ἐβλεπαν ὅσα γίνονταν, κάθονται ὡς ἰκέτες (ἢ: ἀναζητοῦν ἄσυλο) στο ναὸ τῆς Ἥρας και γίνονται (ἢ: συγκεντρώνονται) ὄχι λιγότεροι ἀπὸ τετρακόσιοι. Τότε οἱ δημοκρατικοί, επειδὴ φοβήθηκαν μήπως ἐπιχειρήσουν (ἢ:προκαλέσουν) κάποια πολιτικὴ μεταβολή, αφού (τους) ἔπεισαν τους σηκώνουν (ἀπὸ τὸ ἱερό) και (τους) μεταφέρουν στο νησί μπροστὰ ἀπὸ τὸ ναὸ τῆς Ἥρας, κι ἐκεῖ στέλνονταν σε αὐτοὺς τὰ τρόφιμα (ἢ: τὰ ἀναγκαῖα πρὸς τὸ ζῆν).

ΘΕΜΑΤΙΚΟΣ ΠΥΡΗΝΑΣ

Ἀφιξη τοῦ Αθηναίου στρατηγοῦ ΝΙΚΟΣΤΡΑΤΟΥ στην Κέρκυρα → εὐθραυστη συνθηκολόγηση : πρόσκαιρη παύση ἐχθροπραξιῶν – δίκη δέκα υπεύθυνων τοῦ πραξικοπήματος – σύμφωνο φιλίας νησιοῦ με τὴν Αθήνα → τὴ στιγμή που ετοιμάζεται να φύγει τὸν πείθουν οἱ Κερκυραῖοι δημοκρατικοὶ να ἀφήσει ἐκεῖ πέντε πλοῖα τοῦ για ἀποτροπὴ ἐπεισοδίων με ἀντάλλαγμα ἰσάριθμα πλοῖα με δικούς τους → ὁ Νικόστρατος συμφωνεῖ → οἱ δημοκρατικοὶ ἐπανδρώνουν τὰ πλοῖα που στέλνουν στη Ναύπακτο με ολιγαρχικούς → οἱ ολιγαρχικοὶ τρομοκρατοῦνται και ἀναζητοῦν ἄσυλο στο ναὸ τῶν Διοσκούρων → ὁ Νικόστρατος προσπαθεῖ να τους καθησυχάσει, ἀλλὰ δεν τα καταφέρνει → οἱ δημοκρατικοί, με πρόφαση τὴν καταφυγὴ τῶν ολιγαρχικῶν στο ἱερό για ὑποκίνηση πολιτικῶν ἐπεισοδίων, οπλίζονται (ἀπὸ τὰ σπίτια τῶν ολιγαρχικῶν) και εἶναι ἐτοιμοὶ να σκοτώσουν ὅποιον ἀντίπαλο ἀπαντοῦν → ὁ Νικόστρατος τους ἐμπόδιζει → οἱ ὑπόλοιποι ολιγαρχικοὶ (περίπου 400) καταφεύγουν στο Ἥραῖο → οἱ δημοκρατικοὶ τους σηκώνουν και τους μεταφέρουν στο νησάκι (Βίδο) μπροστὰ στο Ἥραῖο μαζί με τρόφιμα.

ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΑ ΣΧΟΛΙΑ

⇒ ΝΙΚΟΣΤΡΑΤΟΣ:

Ο Αθηναίος στρατηγός πρωταγωνιστεί στο συγκεκριμένο κεφάλαιο με εμφανή μετριοπαθή και διαλλακτική στάση. Συνεχώς σπεύδει να συμφιλιώσει τις αντίπαλες κερκυραϊκές παρατάξεις και να αποτρέψει βιαιότητες και εχθροπραξίες. Εκτός από το ήπιο του χαρακτήρα του, μπορούμε να εξαγάγουμε συμπεράσματα και για τις στρατηγικές του δεξιότητες· ξέρει καλά πως η αποκατάσταση της ηρεμίας στο νησί είναι απαραίτητη προϋπόθεση για την προσάρτησή του στην Αθηναϊκή συμμαχία. Γι' αυτό επιλέγει τους συγκεκριμένους πολιτικούς χειρισμούς, για να εξυπηρετήσει τα συμφέροντα της πατρίδας του.

⇒ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΕΝΕΡΓΕΙΩΝ ΝΙΚΟΣΤΡΑΤΟΥ (από διπλωματική και στρατιωτική σκοπιά):

Ο Νικόστρατος έπεισε τους Κερκυραίους να ενταχθεί το νησί τους στην Αθηναϊκή συμμαχία μετά την υπογραφή της συμφωνίας ειρήνευσης των δύο παρατάξεων. Γνώριζε, ωστόσο, πως η συνθήκη ανά πάσα στιγμή μπορούσε να ανατραπεί, καθώς:

- ✓ Η κόντρα δημοκρατικών και ολιγαρχικών δεν ήταν μόνο πολιτική αλλά και κοινωνικοοικονομική· οι πρώτοι ήταν πολυάριθμοι με λιγοστά οικονομικά μέσα, ενώ οι δεύτεροι πλούσιοι γαιοκτήμονες, έμποροι και πλοιοκτήτες. Τέτοιες αντιπαλότητες δύσκολα ξεπερνιούνται.
- ✓ Οι ολιγαρχικοί αναγκάστηκαν να δεχτούν την ειρήνευση, αφού βρίσκονταν σε μειονεκτική θέση. Επομένως, υπέγραψαν τη συνθηκολόγηση, γιατί δεν μπορούσαν να κάνουν διαφορετικά.

Ακριβώς επειδή γνώριζε ο Αθηναίος στρατηγός πόσο εύθραυστη ήταν η συμφιλίωση, στη συνέχεια:

- ❖ Δέχτηκε την πρόταση των Κερκυραίων δημοκρατικών από τη μια να αφήσει στο νησί 5 δικά του πλοία (για να αποθαρρύνουν την όποια αντιδραστική κίνηση των ολιγαρχικών) κι απ' την άλλη να πάρει μαζί του 5 κερκυραϊκά πλοία με ολιγαρχικά πληρώματα (για να αποδυναμώσει τους αντιπάλους).
- ❖ Προσπάθησε να καθησυχάσει τους ολιγαρχικούς, που αναζήτησαν άσυλο στο ναό των Διοσκούρων, θέλοντας έτσι να κερδίσει την εμπιστοσύνη τους.
- ❖ Παρένεβη και απέτρεψε τους δημοκρατικούς, όταν αυτοί οργίστηκαν και θέλησαν να δολοφονήσουν όποιον αντίπαλό τους συναντούσαν.

⇒ ΚΕΡΚΥΡΑΙΟΙ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΟΙ:

Νιώθουν ασφαλείς μετά την άφιξη των πλοίων του Νικόστρατου και κάνουν ό,τι μπορούν, προκειμένου να βγάλουν από τη μέση ή να αποδυναμώσουν τους πολιτικούς αντιπάλους τους.

Αρχαία Α΄ Λυκείου

📖 Την ίδια τακτική εφάρμοσε και ο τύραννος της Σάμου Πολυκράτης: κι εκείνος εκτόπισε τους πολιτικούς του αντιπάλους σε μέρη όπου αυτοί ήταν ακίνδυνοι για τον ίδιο (Ηρόδ. 3.44.2)

Είναι συνεχώς καχύποπτοι απέναντί τους. Αν δεν τους εμπόδιζε ο Νικόστρατος, θα σκότωναν όποιον απ' αυτούς συναντούσαν, διακατεχόμενοι από μανία αντεκδίκησης (για τις προηγούμενες δολοφονίες του Πειθία και των άλλων [60] από τους ολιγαρχικούς).

⇒ ΚΕΡΚΥΡΑΙΟΙ ΟΛΙΓΑΡΧΙΚΟΙ:

Δείχνουν εξαιρετική δυσπιστία στο Νικόστρατο και τους δημοκρατικούς, και όχι άδικα, αφού φοβούνται τα αντίποινα για όσα δεινά οι ίδιοι πριν προκάλεσαν. Σημειωτέον ότι βρίσκονται σε μειονεκτική θέση έναντι των αντιπάλων τους, αφού οι Πελοποννήσιοι τους εγκατέλειψαν στο έλεός τους: γι' αυτό και καταφεύγουν ως ικέτες στο ναό.

⇒ ΔΙΟΣΚΟΥΡΟΙ:

Ο Κάστορας και ο Πολυδεύκης ήταν δίδυμοι θεοί, γιοι της Λήδας και του Δία, αδελφοί της Ωραίας Ελένης. Ο αστερισμός τους αντιστοιχούσε στο ζώδιο των Διδύμων. Ο Κάστορας ήταν ξακουστός δαμαστής αλόγων και ο Πολυδεύκης διέπρεπε στην πυγμαχία. Ζούσαν εναλλάξ στον Όλυμπο και στον Άδη. Προστάτευαν τους ανθρώπους από τα κακά πνεύματα και τους ναυτικούς και γιάτρευαν τους αρρώστους. Η λατρεία τους ξεκίνησε από τη Σπάρτη, αλλά γρήγορα εξαπλώθηκε σε όλο τον ελλαδικό χώρο. Ως πρώτος τους άθλος αναφέρεται η εκστρατεία ενάντια στην Αθήνα για την απελευθέρωση της αδελφής τους από τον Θησέα.

ΛΕΞΙΛΟΓΙΚΕΣ ΑΣΚΗΣΕΙΣ

- οικία:** Να γράψετε στη νέα ελληνική γλώσσα πέντε σύνθετα ουσιαστικά ή επίθετα με τη λέξη οικία και να σχηματίσετε με καθένα από αυτά μια πρόταση.
 - Μ'αρέσει να βλέπω ταινίες σε συνοικιακούς κινηματογράφους.
 - Η ελληνική παροικία στη Νέα Υόρκη γιόρτασε την εθνική επέτειο.
 - Έγινε διάρρηξη στη διπλανή πολυκατοικία.
 - Οι γονείς του πληρώνουν το ενοίκιο για το διαμέρισμά του.
 - Η Κέρκυρα ήταν αποικία της Κορίνθου.
- α)** Να συνδέσετε κάθε λέξη της Α΄ στήλης με την ομόρριζή της στη Β΄ στήλη (δύο λέξεις της Β΄ στήλης περισσεύουν):

Α΄ ΣΤΗΛΗ	Β΄ ΣΤΗΛΗ
1. <u>έπιγνομένη</u>	α) διάλειμμα
2. <u>σπονδάς</u>	β) ανάστημα
3. <u>καταλιπεῖν</u>	γ) σύγκριση

Αρχαία Α΄ Λυκείου

4. <i>άνιστη</i>	δ) κατάληψη
5. <i>κρίναι</i>	ε) περίλυπος
	στ) γένος
	ζ) ομοσπονδία

Απαντήσεις : 1 στ, 2 ζ, 3 α, 4 β, 5 γ.

β) Να συμπληρώσετε τα κενά των παρακάτω προτάσεων με λέξεις (απλές ή σύνθετες) της νέας ελληνικής γλώσσας, ομόρριζες των ρημάτων που δίνονται σε παρένθεση (θέματα 207, 237):

- Κέρασε όλους τους φίλους του για την **επιτυχία** στις εξετάσεις (*έπιτυγχάνω*).
 - Παρά την επιχειρηματολογία του, τελικά δεν ήταν ιδιαίτερα **πειστικός**, γι' αυτό και η πρότασή του απορρίφθηκε (*πειθώ*).
 - Η **σύλληψη** του δράστη προκάλεσε ανακούφιση στους κατοίκους της περιοχής, όπου γίνονταν οι κλοπές (*λαμβάνω*).
 - Τα τελευταία χρόνια υπάρχουν πολλές περιπτώσεις **διαφθοράς** στη δημόσια ζωή της χώρας (*διαφθείρω*).
 - Δεν ήταν συνεπής στην **εκπλήρωση** των υποσχέσεών του προς τους γονείς (*πληρῶ*).
3. α) **κριτής, κρίσις, πράγμα, πράκτωρ, πράξις**: Να κατατάξετε τις παραπάνω ομόρριζες προς τους ρηματικούς τύπους *κρίναι* και *ἔπρασσε* λέξεις της αρχαίας ελληνικής γλώσσας στην κατάλληλη στήλη, ανάλογα με το τι σημαίνει η καθεμία.

ενέργεια ή κατάσταση	πρόσωπο που ενεργεί	αποτέλεσμα ενέργειας
<i>κρίσις</i>	<i>κριτής</i>	<i>πράγμα</i>
<i>πράξις</i>	<i>πράκτωρ</i>	

β) Να συνδέσετε κάθε λέξη της Α΄ στήλης με τη αντώνυμή της στη Β΄ στήλη (δύο λέξεις της Β΄ στήλης περισσεύουν):

Α΄ ΣΤΗΛΗ	Β΄ ΣΤΗΛΗ
1. <i>αίτιος</i>	α) <i>άνιστημι</i>
2. <i>έχθρός</i>	β) <i>κενῶ</i>
3. <i>ἴσος</i>	γ) <i>καινῶ</i>
4. <i>καθίζω</i>	δ) <i>ἄνισος</i>
5. <i>πληρῶ</i>	ε) <i>φίλος</i>
	στ) <i>έναντίος</i>
	ζ) <i>άναίτιος</i>

Αρχαία Α΄ Λυκείου

Απαντήσεις : 1 ζ, 2 ε, 3 δ, 4 α, 5 β.

4. α) **επιμύθιο, κάθισμα, εκπομπή, αδιανόητος, ανθυγιεινός** : Να συνδέσετε τις παρακάτω λέξεις της νέας ελληνικής γλώσσας με τις λέξεις του κειμένου με τις οποίες έχουν ετυμολογική συγγένεια:

επιμύθιο: *παρεμυθεῖτο*

κάθισμα: *καθίζουσιν*

εκπομπή: *ξυμπέμψειν, διεπέμπετο*

αδιανόητος: *διανοομένων*

ανθυγιεινός: *ύγιες*

β) **πείθουσιν, κατέλεγον, ἐπέτυχον, ἐκόλυσε, διέφθειραν**: Να γράψετε μία ομόρριξη λέξη της αρχαίας ή νέας ελληνικής γλώσσας για καθεμία από τις παραπάνω λέξεις του κειμένου.

πείθουσιν: πειθώ, πειθήνιος, πειστήριο, πιθανός, πίστη, πεποίθηση ...

κατέλεγον: κατάλογος, συλλέκτης, συλλογικός, διαλογή ...

ἐπέτυχον: επιτυχία, ανεπιτυχής, ατύχημα, επίτευγμα, επίτευξη ...

ἐκόλυσε: κώλυμα, κωλυσιεργώ ...

διέφθειραν: δολιοφθορά, αφθαρσία, φθαρτός, αντιφθειρικό ...

Θουκυδίδου Γ΄, 82

ΘΕΜΑΤΙΚΟΣ ΠΥΡΗΝΑΣ

- ✓ Ο συγκεκριμένος εμφύλιος πόλεμος στάθηκε η απαρχή πολλών εμφύλιων ταραχών του Ελληνισμού με την ανάμειξη Αθήνας και Σπάρτης.
- ✓ Η ανθρώπινη φύση φέρνει συμφορές (μικρότερες ή μεγαλύτερες) – Συμπεριφορά των ανθρώπων σε περίοδο ειρήνης και πολέμου.
- ✓ Ο παραλογισμός του εμφύλιου σπαραγμού παίρνει όλο και μεγαλύτερες διαστάσεις.
- ✓ Οι σχέσεις του ατόμου με τις πολιτικές παρατάξεις: κομματική αλληλεγγύη χωρίς ηθικούς φραγμούς.
- ✓ Οι σχέσεις των κομματικών παρατάξεων μεταξύ τους: υστεροβουλία, δολιότητα, εκδίκηση, αθέτηση όρκων, υποκρισία (αγριότητες πίσω από ωραία συνθήματα).
- ✓ Η τύχη των μετριοπαθών: θανάτωση όσων μένουν πολιτικά ουδέτεροι.

ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΑ ΣΧΟΛΙΑ

«Παθολογία» του πολέμου → ΗΘΙΚΟΦΙΛΟΣΟΦΙΚΟ κείμενο
με ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΠΟΛΙΤΙΚΕΣ προεκτάσεις

ίσως το καλύτερο ΑΝΤΙΠΟΛΕΜΙΚΟ κείμενο
όλων των εποχών

Αρχαία Α΄ Λυκείου

- ΘΕΜΑΤΙΚΟΣ ΑΞΟΝΑΣ: Επίδραση πολέμου στην ανθρώπινη φύση.
- Το κείμενο αποτελεί κατά κάποιο τρόπο μια δημηγορία του ίδιου του ιστορικού προς τους Έλληνες των χρόνων του· εδώ κορυφώνονται οι δημηγορίες του Γ΄ βιβλίου του (Μυτιληναίων, Διδότου, Πλαταιέων), οι οποίες αφορούν σε γεγονότα που υπερβαίνουν τα όρια του δικαίου.
- Με το γνωστό **μη συναισθηματικό ύφος** ο ιστορικός αναλύει γενικά τραγικές καταστάσεις, χωρίς να θίξει πρόσωπα ή κόμματα. Τώρα δίνει προτεραιότητα όχι στα γεγονότα αλλά στις ιδέες, οι οποίες αντιπαράτιθενται σθεναρά: η **αντίθεση** γίνεται εντονότερη μέσα από τη φροντισμένη επιλογή των λέξεων και την απουσία κάθε λογής συναισθηματισμού (παρά την παρουσίαση τραγικών καταστάσεων).
- Η φιλοσοφική θεώρηση του Θουκυδίδη καταλήγει σε μια **απαισιόδοξη οπτική**: οι ανθρώπινες αδυναμίες (πλεονεξία, φιλοδοξία) θα βρίσκονται πάντα πίσω από κάθε πόλεμο. Αν κάτι θα αλλάζει, είναι η μορφή και η ένταση των συμφορών, καθώς εξαρτώνται από τις εκάστοτε συνθήκες. Κι όλα αυτά γιατί ο πόλεμος ξυπνά μόνο βίαια ένστικτα (§2), κάνει τον άνθρωπο να θεωρεί αρετές εκείνα τα γνωρίσματα της ανθρώπινης φύσης που σε καιρό ειρήνης θεωρούνται ελαττώματα (§3) (π.χ. ανδρεία του θράσους, δειλία την προνοητική αναβλητικότητα, οκνηρία τη σύνεση κ.ά.).
 - ^{sc} Η διαστρέβλωση, επομένως, των ενοιών επιφέρει την **ολοκληρωτική αλλοίωση των ανθρώπων** που παίρνουν μέρος στον πόλεμο. Μ' αυτό το σκεπτικό ο πόλεμος γίνεται **δάσκαλος της βίας**: εκμετάλλευσης, μίσους, εκδίκησης, λεηλασιών, βαιοπραγιών σε βάρος άμαχων πληθυσμών, ξεριζωμού κ.ά. Με την παραπάνω φράση του ο Θουκυδίδης έρχεται σε αντίθεση με τη θεώρηση των σοφιστών για το δίκαιο του ισχυρού και το θεμιτό της βίας.
- Η **ειρωνεία** του Θουκυδίδη είναι διάχυτη:
 - ✓ §1: *Όσο διαρκούσε η ειρήνη δεν είχαν ούτε πρόφαση ούτε και τη διάθεση να τους καλέσουν για βοήθεια.*
 - ✓ §3: *Κι όσες πολιτείες έμειναν τελευταίες, έχοντας μάθει τι είχε γίνει αλλού, προσπαθούσαν να υπερβάλουν σ' επινοητικότητα, σε ύπουλα μέσα και σε ανήκουστες εκδικήσεις.*
 - ✓ §4: *Για να δικαιολογούν τις πράξεις τους άλλαζαν ακόμα και τη σημασία των λέξεων.*
 - ✓ §5: *Με μια λέξη, όποιος πρόφταινε να κάνει κακό πριν από άλλον, ήταν άξιος επαίνου, καθώς κι εκείνος που παρακινούσε στο κακό όποιον δεν είχε σκεφτεί να το κάνει.*
 - ✓ Ολόκληρη η §6.
 - ✓ Ολόκληρη η §7, κυρίως: *Και προτιμούσαν να εκδικηθούν για κάποιο κακό αντί να προσπαθήσουν να μην το πάθουν. – Θεωρούσαν ότι ο τρόπος αυτός όχι μόνο είναι πιο ασφαλής αλλά και βραβείο σε αγώνα δόλου.*
 - ✓ §8: *Οι αρχηγοί των κομμάτων, στις διάφορες πολιτείες, πρόβαλλαν ωραία συνθήματα. – Εκτιμούσε περισσότερο όσους κατόρθωναν να κρύβουν*

Αρχαία Α΄ Λυκείου

κάτω από ωραία λόγια φοβερές πράξεις. – Όσοι πολίτες ήταν μετριοπαθείς θανατώνονταν από τη μια ή την άλλη παρά-τάξη, είτε επειδή είχαν αρνηθεί να πάρουν μέρος στον αγώνα είτε επειδή η ιδέα και μόνο ότι θα μπορούσαν να επιζήσουν προκαλούσε εναντίον τους τον φθόνο.

- Τα μέλη των παρατάξεων στους εμφυλίους δεν λαμβάνουν υπόψη ούτε τους **συγγενικούς δεσμούς** ούτε το **θεϊκό δίκαιο**, εφόσον η συμπεριφορά τους εναντιώνεται πλήρως στην ηθική τάξη πραγμάτων. Επομένως, και οι **όρκοι** χάνουν παντελώς την αξία τους. Ειδικότερα, τους όρκους για συμφιλίωση τους τηρούν μόνον όταν δεν περιμένουν βοήθεια από αλλού, και άρα δεν μπορούν να τους καταπατήσουν.